తొలిపలుకు.

బ్రహ్మశ్రీ వారణాసి వేంకటేశ్వరులుగారు రచించిన ధ్రువకుమార విజయము విన్నాను. ఈపుస్తకము భాగవత విష్ణుపురాణాలలో వుండే అంశాలను స్వీకరించి కొన్ని కొత్త కల్పనలను జేర్చి వ్రాశారు. ఇందులో కల్పనలు సంభాషణలు, వర్ణనలు సరళంగా వున్నవి. కథ మరీ పెంచక వుచితమైన స్థలంలోనే గ్రంథకర్త ముగించినాడు. సొంత పద్యాలుచేర్చడంకన్న పూర్వకవికృత పద్యాలు సందర్భానుసారంగా ఉదహరించడం చాలా బాగున్నది. ఈ పుస్తకం పాఠశాలలలో విద్యార్థులకు పఠనీయంగా చేయడానికి బాగా తగియున్నది. భక్తిపరులైనవారు గూడా ధ్రువచరిత్ర పఠించి ఆనందించవచ్చును.

(Sd.) తల్లావఝ్ఝుల శివశంకరస్వామి,
ఉపాధ్యక్షులు :
సాహిత్యఎకాడమి, హైదరాబాదు.

అర్పణము

చ. ఇదివఱకొక్క గ్రంథమును యింపుగ నర్పణజేసితిన్ భవ
త్పద సరసీరుహంబులకు ధన్యగతిన్ మదిగోరి, భక్తితో
నిదియును నంకితంబు నొనరింతు ద్వితీయ సుమంబుగా దయా
హృదయుఁడవై, గ్రహించి పరమేశ్వర! ప్రోవుము నన్ను నిచ్చలున్.

—రచయిత



ధ్రువకుమార విజయము.

మొదటి ప్రకరణము

"శ్రీలోలా! సుజనపాలా! పూర్వజన్మకర్మఫల మెవ్వా రయిన ననుభవింపకఁ దప్పదుకదా! 'అయ్యో! దరిద్రుఁడను. ఆదరింపుఁ''డను బీదజనుల నిరాదరించితినేమొ? లేకున్న దుర్భరమైన యీ గర్భ దారిద్ర్యమెట్లు నాకుఁ గలుగును? ఏబాధనైన భరింప వచ్చునుగాని, దరిద్రబాధ భరింప నెవ్వరి తరమౌను? దరిద్రుఁ డెంతటి పండితుండైనను మూర్ఖుఁడే యగును. వానిని బంధువులు పాటింపరు. ఆప్తు లాదరింపరు. ఎంతచతురుఁడైనను వానిమాటయే లెక్కసేయరు. మర్యాద యనునది మృగ్యము. సద్వంశ జనితుఁడైనను గులహీనునివలెఁ బరిగణింపఁబడును. వాని జీవయాత్ర కంటకయుతమగు కాలి బాటయే! దారిద్ర్యము యావజ్జీవము కరము వేదనాకరము. అట్టి దుస్సహ దారిద్ర్య పీడఁబడుటకంటె నొకపరి, దేహముఁ ద్యజించుట శ్రేయము. తిరస్కారణమువలన గౌరవమును;

దుర్జన సాంగత్యమువలన శీలమును ; దుష్పుత్రుని వలనఁ గుల మును; దానహీనతవలన ధనమును, దారిద్ర్యమువలన జ్ఞాన మును జెడును.

శ్రీకరా ! యీ భీకరదారిద్ర్య ముఖమునుండి విముఖునిఁ గావింపుము. ఆర్తులపైఁ బఱపిన కరుణాకటాక్ష వీక్షణము నాపైఁ గొంతత్రిప్పుము. పలుపట్టణములఁ దిరిగితినే! ఒక్క కాసైనను దొఱకెనా? నాపూర్వజన్మ దుష్కృత మీరీతి బాధింపుచుండ నేనేమి సేయఁగలను? ఏమి నాకీవెట్టి? విధాతృ లిఖితప్రకారమే లభించునుగాని, యంతకుమించి యఱకాసై నను దొఱకునా? కుండ బావియందు ముంచినను, సముద్రము నందు ముంచినను మితియెంతయో యంతియే యుదకము లభి యించును. ఈదారిద్ర్యాంధకారము బాపుటకుఁ బరమేశ్వరుని చింతనమే దివ్యమైన వెలుగు."—అనుచు నొకపాంథుఁడు దూ రాగమనమువలనఁ గలిగిన బడలికచేత శ్రమనొందుచు వచ్చు చుండెను. అప్పుడెంతయో ప్రొద్దెక్కకపోయినను గ్రీష్మకాల మగుటచేతఁ బశ్చిమవాత ప్రభావమున కాగఁజాలక వడివడిగ నడచి వచ్చుచుండెను. ఎదుటఁ జూపుమేర దూరమున నొక నగరముంగాంచి దానినింగూర్చి పోవుచుండెను.

అట్లాతఁడు పయన మొనరించి పురప్రవేశ మొనరించెను. ఒక యింటికేగి "అయ్యా! కొంచెము మంచి నీరిప్పించెదరా?" యని యడిగెను.

యజమాని—మీ దేయూరు ?

పాంథుడు—సరయూతీరమున నొక పురము.

య—మీ పేరేమి ?

పాం—మాధవశర్మ యందురు.

య—ఎచ్చటికి వెళ్లుచుంటిరి ?

పాం—అయ్యా! తరువాత విషయములన్నియు విశదముగ వివరించెదను. దాహమువలన నాలుక పిడుచ గట్టుచున్నది. ముందు మంచినీరము కొంచె మిప్పింపుడు.

య—అట్లే—(వెనుకకుఁజూచి) అమ్మాయీ! తులసీ! కొంచెము మంచినీ రీ బాటసారికిఁ దెచ్చి యిమ్ము.

(అనఁగాఁ బండ్రెండేళ్ళ వయసుగలిగిన బాలిక యొక్క తె కంచుచెంబు నిండుగ మంచినీరముఁ గొని వచ్చి యాతని కొసఁగెను. అప్పుడాతఁడు సేదదీఱి యిట్లు ప్రశ్నించెను.)

"ఈనగరమును బాలించు వారెవ్వరు ?"

"ఉత్తానపాదుఁడను మహారాజు."

"ఓహో! ఆమహారాజులా! ఎచ్చటనో వింటిని జగద్విఖ్యాత యశస్కులు. పరమధార్మికులు. నావంటి యాశ్రితులపాలిటి కల్పవృక్షముగదా ఆ మహారాజులు."

"(యాచనకై వచ్చినవాఁడని గ్రహించి) అయ్యా! ఈ దినము చక్రవర్తిగారికి సంతానోదయమయినది. అందువలన మహారాజులవారు పరమానంద భరితులై సువర్ణదానము లీయ సమకట్టియుండిరి. యుండిరి. నేనచ్చటికే వెళ్ళఁబోవుచుండ మీరును గాన్పించితిరి. అచ్చటికి వచ్చెదరా ?"

ఈ మాట వినఁగా మాధవశర్మకు శ్రమయంతయు నశించెను.

"అయ్యా! అవశ్యమట్లే వచ్చెదను. దయసేయుఁడు."



రెండవ ప్రకరణము



పరమేశ్వరుని సృష్టి పలువిధములు. గంభీరాంభోనిధులు—అఖండభూభాగములు -- భూరిపర్వతరాజములు—ఘోరకాంతారములు—దివ్య నదీనదములు — వివిధములగు ప్రాణికోటులు— ప్రాణికోటియందు సైతము భేదమున్నది. వృక్ష సమూహము, జంతు సంతానము, మానవ సంఘము, మానవుఁడు మానముఁగల వ్యక్తి. అట్టి మానవుఁడు సత్యము, సహనము, శౌర్యము, శుచిత్వము, త్యాగము, విరాగము, దయ, ధర్మము, మున్నగు సద్గుణములు గలిగి యుండవల

యును. ఒకప్పుడు మానవులు తమ విధ్యుక్త ధర్మముల వీడి యధర్మవర్తులై చరించుకతమ్మున లోకమందలి ధర్మమడుగంటును. అట్టి యదనునఁ బదిలముగ ధర్మమునుద్ధరించి యధర్మ మణఁచివేయ నొక మహాత్ముఁ డుదయించును.

మన కథాకాలమునకుఁ బూర్వము ధారుణియంతయు ధర్మహీనమయ్యెను. అట్టియెడ నీశానుకళావిలాసుఁడైన, విధాతకు స్వాయంభువ మను వుదయించెను. స్వాయంభువుఁడు పెద్దవాఁడై సర్వత్ర ధర్మమును నాల్గుపాదముల నడిపింపఁ జొచ్చెను. కొన్నినాళ్ళకామనువు, మనోహర విలాసవతియగు శతరూప యను సుందరకాంతను బరిణయమయ్యెను. కొంతకాలమునకు వారికిఁ బ్రియవ్రతుఁడు, నుత్తానపాదుఁడు నను కుమారు లుద్భవించిరి. అందుత్తానపాదుఁడు దినదిన ప్రవర్ధమానుఁడై, సింధుర గంధర్వ రథాధిరోహణాది సర్వకళల నభ్యసించెను. కొంతకాలమున కాభూకాంతుఁడు కాంతాలలామలగు సునీతి సురుచి యను సుందర మందయానలను బెండిలియాడెను. కొన్నాళ్ళకు సునీతి గర్భవతియై యొక సుముహూర్తమున బాలభానుని భంగిఁ బ్రకాశించు బాలునొక్కనిఁగనెను. తొలికాన్పున సూనుఁ డుదయించుట ధరణీకాంతుల కెంతయో సంతస మొదవించు విషయము. అందును జ్యేష్ఠభార్య గర్భమున నొక యర్భకుఁ డుద్భవించుటఁ దలంప వారి యానందమునకు మేఱయే యుండదు.

ఆనాఁడుత్తానపాదునకుఁ బుత్త్రోదయమయినది. అందుచే రాజు పరమానందహృదయుఁడై పుత్త్రోత్సవముఁజేయఁ దలంచెను. సమీరుఁ డీ సంతోషవార్తఁ గొంపోయి, తెలిపినాఁడోయనునట్లు, పరిసరగ్రామ వాసుల కందఱ కీవార్త విశదమయ్యెను. వారు దానముల గొను వేడ్కతోడ వడివడిగ రాజసభాభవనమున కేగుదెంచుచుండిరి. పది గడియల ప్రొద్దెక్కు సరికి కొలువుకూటమంతయు వేదఘోషలచే నిండి, పొంగి, నింగి ముట్టుచుండెను.

అంతఁ గొంతవడికి నవరత్నమయ కిరీటము ధరించి,స్వర్ణ పీతాంబరములఁగట్టి యుత్తానపాదమహారాజు సువర్ణ నిష్కములచే నిండిన వెండి పళ్లెరము కరమున ధరియించి, వందిమాగధుల స్తోత్రములు, భూసురాశీర్వాద ఘోషములు సెలంగ, విలాసముగా సభాస్థలమున కేతెంచి, నిలువఁబడియుండిన జన సమూహమునకుఁ "గూరుచుండుఁడ"ని చే సంజ్ఞ యొనరించి, సింహాసనాసీనుఁడయ్యెను. అప్పు డా భవనమంతయు నిశ్శబ్దముగానుండెను. కాని యచ్చటచ్చటఁ గలుగు గుసగుసలు మాత్రము బొత్తిగా సమసిపోలేదు. అంత నాధరణీకాంతుఁడు ఒక్కొక్కరిని బిలిచి హేమదానము లిచ్చుచుండెను. అందఱు దానములఁబరిగ్రహించి, రాజును దీవించి, నిజనివాసముల కేగుచుండిరి. మనమాధవ శర్మ సయితము భూరిదానముల

గ్రహించి, పొంగుచు, నాఁటితోఁదన దారిద్ర్య విచ్ఛేదనమైన దని తలంచుచు, నిజేచ్ఛం జనియెను.

మూఁడవ ప్రకరణము

పలువురు ప్రభువుల సేవించుట — పలువ్యాపారములు నమ్మియుండుట—పలువురు భార్యలఁ బరిణయమగుట— మున్నగునవి ప్రమాదకరములు. అందు ముఖ్యముగ భార్యాద్వయమును గట్టికొనినవాఁడు సుఖముగ జీవింపనేరఁడు. వాని బ్రతుకు బహు దుఃఖకరము. భార్యల తగవులఁ బరిష్కరింపఁ బూనుకొనుట దండధరునిపాలి కఱిగినట్లే. భార్యలపోరు బడలేకయే గాఁబోలు శివుఁడొక భార్యను శిరమునను, విష్ణువొక సతిని వక్షమునను నిలుపుకొనుట ! పరమాత్ముఁడైన శ్రీకృష్ణుఁడు సైతము సత్యాదేవి సవతిపోరులు సవరింపనేఱక చాల శ్రమపడెను. సవతి మాత్సర్యముననేకదా కైకేయి శ్రీరామచంద్రుని కానలకంపినది ? ఇన్నివిషయము లాలోచింప నెచ్చటనోదప్ప సవతిపోరు తప్పక కలిగియే యుండును. అట్టియెడ భర్త, ఒకరి పక్ష మవలంబించియే తీరవలయును.

ఉత్తానపాదునకు నీయవస్థ తప్పినదికాదు. సునీతి సరళ. నిర్మల హృదయ. కాపట్యమెఱుఁగని కాంత. పతిసేవాసక్త

మానస. ధర్మ కలావిలాసవతి. సురుచి వాక్చాతురి కలది. కుటిల మానస. ఎడఁదెగని సవతిమాత్సర్యముకలది. అందు వను సునీతి ముందుగ నందనునిఁ గాంచుటయుఁ దానప్పుడే గర్భవతిగ నుండుటయుఁ గాంచి, సురుచి మఱింత యసూయా స్వభావురాలయ్యెను. పతినిడాసినప్పుడెల్ల నిరసనము, నిష్ఠుర సంభాషణము, నిరంతర వాగ్వివాదము మిక్కుటమయ్యెను. ఉత్తానపాదుఁ డుత్తముఁడే కాని సురుచియందలి వ్యామోహ ముచే గుణవతియగు సునీతిని వేఱొక సౌధమున నుంచి సంత తము రెండవభార్యయందే ప్రేమగలవాఁడై యామెయంతః పురముననే వసింపుచుండెను. ఇట్లు లెదువత్సరములు గడచెను.

సురుచి సౌధము నాల్గంతస్తులు గలిగి మనోహరముగ నుండెను. ప్రతియంతస్తును వేలు వేలు రంగులతో మెఱయుచు సౌందర్యముచే శోభిల్లుచుండెను. ఆ భవనమునకుఁ బూర్వభా గమున నొక సుందరమందిరముకలదు. మందిర మధ్యభాగ మున రాజదంపతులు గూరుచుండు రత్నసింహాసన ముండెను. ఒకనాడు రాజు ఆసింహాసనమున కూర్చుండి యుండెను. అట్టి యెడ సురుచి సుతుఁ డుత్తముఁడు సంతసమున నచ్చటికి వచ్చు చుండెను. సౌందర్యమంతగా నా బాలునిఁ జేఱుకున్నను, విలువగల వస్త్రములు, భూషణములు గలిగియుండుటచే నొక మాదిరి విలాసముగనే యుండెను. భూపాలుఁ డా బాలునెత్తు కొని ముద్దాడి తొడలపై నిడుకొని శిరోజముల సవరించు

చుండెను. అంతలో సురుచి యచ్చటికి అరుదెంచి మల్లెపువ్వుల మాలయొక్కటి బాలుని మెడలో వైచి, మధుర ఫలములఁ జేతికి నిచ్చి, ముద్దిడికొని,ముఱియుచు, ముచ్చటలాడుచుండెను.

అట్టి సమయమున నైదేండ్ల బాలుఁడు, సునీతి సూనుఁడు ధ్రువుఁ డచ్చటికి వచ్చుచుండెను. సాధారణపు దుస్తుల ధరియించి యున్నను ఆ సుకుమారుని అందము తొంగిచూచుచునే యుండెను. సూర్యోదయమున వికసించు నీరేజమువలెనా బాలుని ముఖకమలము కడుంగడు ప్రకాశించుచుండెను. ఆ విశాల ఫాలభాగమున వినీలకోమలకుంతలములు విహరించుచు, నొక వింతసోయగము జిమ్ముచుండెను. సహజముగ నా బాలుఁడు రాజకుమార లక్షణయుక్తుఁడై రాజిల్లుచుండెను. ఎదుట రత్నసింహాసనాసీనుఁడై యున్న జనకునిఁగాంచి హర్షించి, తానును దండ్రి యంక మెక్క నుబలాటపడెను.

నికుంజమున నిదురించుచు హరిణముంగాంచి చెంగునఁ జెంగలించు నాఁడుసింగముభంగిఁ బఱచి సురుచి రోషకషాయతలోచనయై ధ్రువునిలాగివైచి "ఓరీ! ధ్రువా! ఎందులకీ దురాస. తండ్రి యంక మెక్క సాహసించెదవా? అట్టి యాస నీకీజన్మముననే లేదు. అట్టులయిన నా గర్భముననే జనించి యుందువు. అదికాక నిర్భాగ్యురాలగు సునీతిగర్భమున జనించి రిత్తకోర్కెలు గోరిన నెట్లు ఫలించును? జంబుకము సింగము

పాలి మాఁంసమునుగోరఁ జెల్లునా? నాతసయుఁడు రాజై యుం
డఁగా నీ వాతని సేవింపవలసినవాఁడవు.

క. "ఈ సకల రాజ్యభోగ
శ్రీ సంపదచేత నుల్లసిల్లి ఘనుండై
నా సుతుఁడుఁగాక, యీ సిం
హాసన మెక్కంగ నీకు నర్హాంబగునే.

క. అదిగాన నీవధోక్షజు
పదపద్మము లాశ్రయింపు పాయకహరి నా
యుదరమునఁ బుట్టనిచ్చును
వదలక యట్లయిన ముదము వఱలెడి నీకుఁ.

అందనిపండ్ల కాసపడకుము. పొమ్ము."

ఇట్లు దుర్భాషలాడి సురుచి యాబాలుని సౌధపుమెట్ల
నుండి క్రిందికి గెంటివైచెను. రాజీ దుర్భరకార్యముఁగాంచియు
శిలా విగ్రహామువలెఁ గూరుచుండెను. ధ్రువకుమారుఁ డట్లు
త్రోపువడి లేచునప్పటి కాతని కన్నులు మూఁతలు వడెను.
మఱలఁ దెఱమనప్పటికి వానినుండి గంగాప్రవాహామువలెఁ
గన్నీరు ధారగాఁ గారి పాదముల పర్యంతముఁ బ్రవహించెను.
అతని నేత్రములు రక్తవర్ణము లయ్యెను. దుర్భరపరాభవానల
కీలయొక్కటి యందుండి వెడలునట్లుండెను. "తండ్రీ!" యను
నొక యవ్యక్తధ్వని తప్ప యాతఁడేమియు మాటాడలేదు.
పాదములు తమంతటఁ దామే వచ్చినమార్గముఁ బట్టుచుండెను.

నాల్గవ ప్రకరణము

"కటకటా! నేనెంత మందభాగ్యురాలను. పతిసేవ కే నెంతయు దూరమైతిని కదా! పడఁతికిఁ బతిసేవయే పైఁడిమూట. అదియే కల్పతరువు. అదియే జన్మసాఫల్యము. అయ్యదియే యిష్టార్థదాయిని. ఏ వనితామణి ప్రియుసేవా విహీనయగునో, యా వనజాక్షి సకల సద్గుణ ఖనియైనను, సౌందర్యనిధియైనను, బతివ్రతామణియైనను, నిరర్థకయే యగును. తరుణికేకరణిఁ జెప్పినను బతి సేవనముకదా సంజీవకరణి. అట్టిచో నాకీ జన్మమునఁ బ్రాణేశు పాదసేవఁజేయు భాగ్యమే లేదుకద! అట్టి నా జీవితమేల? నా పూర్వపుణ్యావశమున నుత్తమోత్తముఁడగు నుత్తానపాద మహారాజంతవానినిఁ జెట్టఁబట్టితినని సంతసించితినే. ననుఁబోలు ధన్యురాండ్రీలోకమున లేరని పొంగిపోయితినే. సంతతము భర్తృసేవా భాగ్యము లభియించెనని యాసపడితిని. ఎంతలో నా యాసలన్నియు నెండమావులయ్యెను? మహారాజపుత్రికనై, చక్రవర్తి పత్నినై, యెండ కన్నెఱుంగని శుద్ధాంతకాంతనై, పట్టపుదేవినైన నేను దుదకు దాసికిసైతము చుల్కనైతినికద!

సురుచీ! నీ కెంతటి దుష్టమతివే? నీకింతటి ప్రబలమగు సవతి మాత్సర్యమేల? నా కుమారుని గన్నులారఁ గాంచి

సహింపలేవుగద? మందిరాంతరవాసముఁ గల్పించితివి. ప్రాణేశు పజ్జఁ జేరితివి. ఇంతకన్న నేమి చేయఁగలవు? అయ్యో! ఏల యీలీల సవతిని దూరుచుంటిని. ధర్మాధర్మ విచక్షణా దక్షుం డగు, ధవుండే యిట్లుసలుపఁ బరుల నిందింపఁ బనియేమున్నది? ఇదియంతయు నా పూర్వజన్మ కర్మఫలము." అని యొక సౌధ మున ధూళి గప్పియున్న చేలము ధరించి, సంస్కారహీనము లగు శిరోజములు మేనిపైఁ బడుచుండ, మోము కాంతిరహి తమైయుండ, సునీతి యొక యరుగుపైఁ గూరుచుండి, పొంగి పొంగి వచ్చుచున్న దుఃఖ మాపికొనుచు మాటిమాటి కేదియో తలంచుచుండెను.

సునీతికి ధ్రువుఁడే పంచప్రాణములు—ఆమె తనకుఁ గలి గిన దుఃఖమంతయు బాలునిఁగాంచి మఱచుచుండెను. అప్పు డామె తలంపునకుఁ గుమారుఁడురాఁగాఁ "దండ్రీ! ధ్రువా!" యని పిలిచెను. అంతలో నామెకొక రోదనము వినఁబడెను. అది విని భయమంది ద్వారముకడ కేగుసరికి ప్రక్కలెగయు నేడ్చుచు మాటిమాటి 'కమ్మా' యనుచు ధ్రువకుమారుఁడు వచ్చుచుండెను. ఆ దృశ్యముంగాంచి సునీతి మఱింత భయపడి సముద్రము భంగి, నుప్పొంగి వచ్చుచున్న దుఃఖమాపికొని "నాయనా! ఎందులకిట్లు దుఃఖించెదవు? ఒరులేమనిరి? బాలు రెవరైనఁ గొట్టిరా? చెప్పుము" అని తనయునిఁ బ్రశ్నించెను. ధ్రువుఁడు—ఇంకను దుఃఖించుచుండెను.

సునీతి—తండ్రీ! చెప్పుము. ఎన్నఁడురాని యింతదుఃఖము వచ్చినదేల? చెప్పుము. (అని కన్నీరు దుడుచును.)

ధ్రు—నే నీ దినమునఁ తండ్రిగారి యింటి కేగితినే...

సు—అయ్యో! తనయా! అచ్చటికేల పోయితివి? నీ పిన తల్లి యేమయినఁ గొట్టినదా? కన్నతండ్రీ! చెప్పుము.

ధ్రు—బాలురతో నాడుకొనుచు నూఱకయే యచటికేగితిని. పూలతోఁట దగ్గఱనున్న మందిరములో నాన్నగారును బిన్నమ్మయుఁ గూరుచుండి యుండిరి.

సు—అట్టి చోటికేల పోయితివి? తరువాత నేమిజరిగినది?

ధ్రు—అప్పుడుత్తముఁడు తండ్రితొడలపై నుండెను. నేనును జనకుని యంకమెక్క నుంకించితిని.

సు—కుమారా! తృణముకన్న హీనముగ వారిచేఁ జూడఁబడు చుంటిమే అట్టిచోఁ దండ్రి నిన్నాదరించునా? ఆవల నేమి జరిగినది?

ధ్రు—అంతలోఁ బిన్నమ్మవచ్చి నన్ను గెంటివైచినది. ఆత్రో పుతోఁ గ్రిందఁబడితిని. అమ్మా! చూడుము. ఇక్కడ నొప్పి తగిలినదే. (అని చూపును.) (తగిలిన వ్రేలికే తగిలినట్లు సునీతి కీ పలుకులు శిశిత బాణములవలె మానసమున గ్రుచ్చుకొనెను. కన్నులనుండి 'జొట జొట' నీటి బిందువులుకారెను.)

సు—తండ్రీ! ఎచ్చట నొప్పి తగిలినది? ఆ బాధచే నెంతకష్ట పడితివో నాయనా! ఈదుస్సహ కార్యమునుగాంచియు నీ జనకుఁ డూరకుండెనా?

ధ్రు.—ఊరకుండెను. ఒక్కమాటైన పలుకలేదు. జనకుఁడు చూచుచునే యుండెను. మా పినతల్లి సురుచియాడిన మాటలు నా కెంతయో కష్టము గలిగించినవి ఆ యవమానమున కోర్వఁజాలను. అమ్మా! నన్నేమి చేయ మందువు?

సు—పుత్రకా! ఏమి చేయుదువు?—తొలిజన్మపాప ఫలమునకు బాధలుభరింప వలసియుండఁగఁ జింతించిన నేమి ప్రయోజనము? తనయా! ఆలోచింప నీ పినతల్లి యాడిన పలుకులే శుభప్రదములని తోఁచుచున్నది. 'తండ్రి తొడపై నెక్కదలచిన దేవుని ప్రార్థించు' మని పలికినది కదా!

ధ్రు—ఔను.

సు—మీ తాత స్వాయంభువ మనువు ధర్మస్థాపనమునకై యే పరాత్పరుని గూర్చి యజ్ఞ యాగాది క్రతువులొనరించి సకల సుఖములందెనో, యట్టి సర్వవ్యాపనశీలుని, సకలలోక వందితుని, సేవించి, సఫలీకృత మనోరథుండవు కమ్ము. నాయనా! అంతకంటె నీవు చేయఁ గలుగునదిలేదు.

ధ్రు—అమ్మా! ఆపరాత్పరుఁ డెచ్చటనుండును?

సు—సర్వవ్యాపన శీలుండని నుడివితివే తండ్రి! అంతట నిండి యే యుండును.

ధ్రు—అట్లయిన నాకెట్టులు గనఁబడును?

సు—కాననంబుల కేగి, కమలాక్షుని గూర్చి ప్రార్థించినచో, నాజగత్పిత నీ ప్రార్థనమునకు మెచ్చి నీకు దర్శన మిచ్చును.

ధ్రు—అమ్మా! ఆ మహానుభావుఁ డెట్టులుండును?

సు—పుత్రకా! ఆ మహనీయుఁడు నీలమేఘశ్యాముఁడు—నీరజాక్షుఁడు. విశాలవక్షుఁడు—ఆజాను చతుర్బాహుఁడు. మణిమయకిరీటుఁడు — మకరకుండల భూషణుఁడు — పీతాంబరుఁడు—కమలనాభుఁడు — కౌస్తుభమణిభూషణుఁడు—శంఖచక్రగదా ఖడ్గశార్ఙ్గధరుఁడు — తెలిసినదా తండ్రీ! అట్టివాని నారాధింపుము.

ధ్రు— జననీ! ఆపరమ పురుషుఁడు పూజించిన వారినిఁ బ్రోచునా? ఇదివఱ కెవ్వరినైనఁ గాపాడెనా?

సు— నాయనా! కాపాడ కేమి? ఆమురారి దీనులపాలిటి కల్పభూజము. గజరాజొక్కఁడు పూర్వము కాసారమున విహరింపఁబోయి మకరిచేఁ జిక్కి సంకటఁబడుచుఁ బ్రార్థింపఁగా నాపరాత్పరుఁ డాతనిఁ బరిరక్షించెను.

దూర్వాసుఁ డొకప్పుడు దురాగ్రహోద్ధతచిత్తుఁడై యంబరీషునిపై నస్త్రమును బ్రయోగింప, నాభక్తుఁడుఁ భగవానునిఁ బ్రార్థించి యస్త్రబాధఁ దొలగించుకొనెను. దుష్టదానవులు చెలరేగి దుండగములు సలుపుచు దేవేంద్రాదుల బాధింపుచుండ, వారలా యిడుమలఁ బడలేక పరమేశ్వరునిఁగూర్చి బహుదినములఁ గీర్తించిరి. వారిజాక్షుఁడు వారల మొఱలాలించి, వాంఛితములఁ దీర్చి రక్షించెను. ఇట్లెందఱో యా సర్వేశ్వరునిగూర్చి ప్రార్థించి, యిష్టసిద్ధిఁ బడసిరి.

ధ్రు—అమ్మా! అట్టులయిన నా పద్మాక్షుఁ గాంచు పర్యంతమన్నమైనఁ దినను. దృఢసంకల్పుఁడనై తిని—నిశ్చయము ముమ్మాటికి నిశ్చయము. ఇప్పుడే కానల కేగెదను.

సు—నాయనా! కానలన్న నా కేదియో భయము వొడమచున్నది. తండ్రీ! వలదు. పోవలదు. నను వీడవలదు.

ధ్రు—తల్లీ! నీవెన్ని చెప్పిననుసరియే నాచేతము సమ్మతింపదు. విపినముల కేగవలయును. కేశవునిం గీర్తింపవలయును. అభీష్టసిద్ధిఁ బడయవలయును. నీ కానందము గలిగింపవలయును. చిరకీర్తి గడింపవలయును. ఇది నా సంకల్పము. వృక్షముపై కెగ బ్రాకు లతను ద్రెంపకుము—సర్వేశ్వరుఁడే కలఁడు.

ఐదవ ప్రకరణము

భానుఁడపరవార్థిలోఁ గ్రుంకినది మొదలు తనధవళ సాంద్రచంద్రికలు వెల్లివిరియ విచ్చలవిడి ప్రకాశింపఁ జేసిన కుముద కాంతుఁడు కళావిహీనుఁడుగాఁ బోవుచుండెను. కాంతుని కళాహీనతకుఁ గళవళమొంది కాఁబోలు కుముదకాంత సైతము కాంతిహీనయయ్యెను. ప్రాగ్దిశాకాంత, యరుణచేలమును గట్టి లోకబాంధవారాధనమున కెదురు చూచుచుండెను. "ప్రపంచము మాయామయము. జీవనము బుద్బుదప్రాయము. దేహములు శాశ్వతములు "కావు కావ"ని కాకములు కూయఁగడఁగెను. శకుంతసంతానము లప్పుడే తమ మధుర సంభాషణల నాపి కొఱకుల నేరి తినుటకై యెందో యేగుచుండెను. ప్రభాతవాతము సుగంధములఁ గొని దూరముగ నేగుచుండెను.

అట్టియెడ నెవ్వని మంగళ తేజో మహిమంబుచే సకలము వికాసము నొందుచున్నదో, యెవ్వనిచే నిఖిల భూత జీవనాధారంబగు నదనదీతరులతా వ్రాతము పోషితమగుచున్నదో యెవ్వని యమృత కిరణ ప్రసారముచే భూరి భువన మారోగ్యవంతమగుచున్నదో, యెవ్వని దివ్య సందర్శనమున నిఖిల కలుషము లడఁగునో, యట్టి సకల చరాచరకోటి సంరక్షణ శీలుండగు సూర్యభగవానుఁ డుదయించెను. అప్పు డా తరణి కిరణ వారపు టరుణకాంతి లేఁతయాకులపైఁ బ్రసరించి యెంతయో

మనోజ్ఞముగా నుండెను. కొన్నిపర్ణముల యందలి తుషార కణములు లేయెండసోకి ముత్యములవలె మెఱయుచుండెను. వల్మీకముల యందున్న సర్పరాజములు నళినీ బాంధవునకు నమస్కరించి నృత్యములు సలుపుచుండెను.

ధ్రువకుమారుఁ డప్పటికి పట్టణము వీడి యైదాఱు క్రోసులు వచ్చెను. ఇంక నరణ్యము కొంచెము దూరమునఁ గలదు. ధ్రువకుమార విజయము సూచించుటకో యనఁ గోకిల యొకటి తన మధుర గానమున రసముజ్జీవింపఁ జేసి కంఠమెత్తి యొక మంగళగీతమును బాడెను. శారకాకీరములు చెంగుచెంగున దాటుచు నెడమనుండి కుడికి నేగుచుండెను. అప్పుడే వికసించిన కుసుమములఁ గొని కొందఱు మందయానలు మందగమనమున నెదురు వచ్చుచుండిరి. గోపాలురు దధిక్షీర భాండముల శిరములపై ధరియించి నగరముల విక్రయింప నేగుచుండిరి.

ధ్రువకుమారుఁ డా ప్రదేశము నధిగమించి ఘోరారణ్యముల మధ్యమున కేగుచుండెను. పంచవత్సరముల బాలుఁడు. విరాగియయ్యెను. పరిభవమును భరింప లేక పోయెను. సాహసమూనెను. తపసిగాఁదలఁచెను. పినతల్లి యాడిన మాటలు కర్ణపుటంబులఁ బ్రతిధ్వనించుచుండెను. ప్రజ్వరిల్లిన పరాభవానలము దేహమంతయు దహించుచుండెను. భీకరకానన మధ్యమున కేగెను, చెట్లుదట్టముగఁ బెఱిగి మార్గ

మును సైతము మాయము గావింపుచుండెను. నల్లనై నిగ్గులు దేరిన పాషాణచయ మచ్చటచ్చట భయదమై పొడగట్టు చుండెను. ఇంకను ధ్రువుఁడు ముందున కేగుచుఁ గరిహర్యక్షాది క్రూరసత్వ సంయుత కాంతారాంతరమునఁ బ్రవేశించెను. అటవీమృగముల భీషణఘోషములు కఠోరముగ నుండెను.

క్రూరసర్పము లందందు 'బుస్సు' మనుచుఁబోవుచుండెను. అరణ్యమంతయు నంధకార బంధురమయ్యెను. అయినను ధ్రువుఁడు చలింపలేదు. ధైర్యము వీడలేదు. పట్టుదలఁ బాయలేదు.

అంతలో నాబాలునకాగహనాంతరమున నొక వెలుఁగు కాన్పించి నట్లుండెను. అతఁడట్లే నిలువఁబడెను. దివ్య విమానా రూఢులై సప్తర్షులు కాన్పించిరి. భక్తితత్త్వమును గన్పఱి చిరి. విజయసూచకాశీర్వచనములఁ జేసిరి. అంతర్ధానమొందిరి ధ్రువుని జ్ఞానకమలము వికసించెను. అతఁడా దృశ్యమునుగాంచి నివ్వెఱవోయెను. అట్లే నడచుచుండెను.

అప్పుడొక వీణానినాద మాతని వీనులఁబడియెను. ఆ నినాద మెంతయు మధురతమముగా నుండెను. మఱల నొక పరి నాదివ్య నాదము వినఁబడెను. దగ్గఱిల్లునట్లుండెను. ధ్రువుఁ డటు నిటు చూచుచు నచ్చటనే యొకరాతిపై నాసీనుఁ డయ్యెను.

భక్త కుసుమము–విరించి మానసరత్నము,– సకలలోక సంచారి, సదా సర్వేశ్వర చింతారతుఁడు, నారద భక్తాగ్రణి, గగనమునుండి దిగివచ్చి యెదుటఁ బ్రత్యక్షమయ్యెను. వాని యనుభావము మనమున నుదయింప ధ్రువుఁ డెదురు వచ్చి సాష్టాంగ నమస్కారము గావించెను. నారదుఁ డానంద మొంది బాలుని లేవనెత్తి మస్తకమున హస్తముంచి యాశీర్వదించెను. "మహాత్మా! తమదర్శనముచే సంతోష తరంగిత స్వాంతుఁడనైతిని. నన్నుద్ధరించుట కేతెంచిన మీరలెవ్వరో యానతీయుఁ"డని ధ్రువుఁడు ప్రార్థించెను.

నారదుఁడు— బాలకా! నేను నారదుఁడను. యోగదృష్టిచే నీ చరిత మంతయుఁ గనుగొంటిని. ఇపుడు నీ వార్త రత్నామణి యొద్దకే గదా పోవుచున్నది?

ధ్రు—మునీంద్రా! అగును. నా పినతల్లి కావించియుండిన పరాభవము భరింపలేక వనముల కేగి వనమాలినిం బ్రార్థింప నేగుచుంటిని.

నా—కుమారా! బాలుఁడవు. అయిదేండ్లవాఁడవు. రాజకుమారుఁడవు–సుకుమారుఁడవు–ఆటలాడెడువాఁడవు – అట్టివాఁడవు ఘోరాటవుల కేగి తపమాచరింపఁగలవా?

ధ్రు—ఋషిచంద్రమా! "పినతల్లి వాక్యములను శల్యములచే గ్రుచ్చుకొనఁబడిన నీ హృదయవేదనము శ్రీమన్నారాయణుని చరణకమలము లాశ్రయించి నివారించు

కొ”మ్మని నా జననియే నుడివినది. అందులకై యిట్లేగు
చుంటిని.

నా—బాలకా! నీవు చెప్పినది నిక్కమైనదే! కాని యొక్క
విషయము.

కం. “విను పుత్రక! బాలుఁడవై
యనయంబును గ్రీడలందు నాసక్తమనం
బానఁ దిరిగెడు నిక్కాలం
బున నీ కవమానమానములు లే వెందున్.”

అది యట్లుండ

కం. “నీ వెక్కడ తప మెక్కడ
భావిశుభ(శ్రీ)దమైన ఫల మెక్కడ నీ

వీ వెఱ్ఱిపడుచు బుద్ధులు
పోవిడువుము వేగ మగిడిపొమ్ము కుమారా!”

స్వాతంత్రించి యాడిన నీ పినతల్లి మాటలు సరకుసేయక
సదనంబున కేగుము. నామాట వినుము.

ధ్రు—నారదమౌనీంద్రా! స్వాతంత్రించి యాడిన మాటలు
కావవి. నిష్ఠురవచనములు-ప్రేమశూన్యములు-కాపట్య
పూరితములు-మాత్సర్యయుతములు- విషతుల్యములు-
అట్టి మాటలా, పాటింపకుండుట! మహాత్మా! సురుచి
యాడిన మాటలు వాడి బాణములవలె నా హృదయ

మున గ్రుచ్చుకొన్నవి. మేనవిఱిగిన శరములఁ బెరుక వచ్చును గాని నిష్ఠురమున మనమున నాఁటిన మాటలు వెడలింప వచ్చునా? భగవన్నామామృత పానము గావించినఁగాని నా మనోవ్యథతీరదు. కావున దేవా! సర్వేశ్వరారాధన విధానము నా కెఱిఁగింపుఁడు,

నా—బాలకా! ఏలయీలీల పలికెదవు? సర్వకాలము ఘోర తపమాచరించు సంయమీంద్రులు సైతము, ఆకమలా మనోహరు కటాక్షవీక్షణపాత్రులుగానేరక గాసినొందు చున్నవారలు. కాననమునఁ గాయకసురులు, కంద మూలములు భక్షించి గాఢ తప మాచరింపఁగలవా? భీకరారణ్యము–భయంకరమృగములు–భీతినొందఁగలవు నీ ప్రయత్నము దుర్గణము. నా వెంటరమ్ము. మీతల్లి యొద్ద వదలెదను. ఎదురువాదము లాడకుము.

ధ్రు—ఋషివరేణ్యా! ఎందులకిట్టులాడెదరు. పరమ మునీంద్రులు–భక్తశిఖామణులు–భగవద్ధ్యానానందమయులు–మహానుభావులు–త్రిలోకగమనులు–సర్వజ్ఞులు – మీర లిట్టులాడుచుంటిరా? లేక నేనే భ్రమనొందుచుంటినా? స్వామీ! నామానసోత్సాహము వ్యర్థము గావింప కుఁడు. దుర్భరపరీక్ష సల్పకుఁడు. రక్షింపుడు. తమ సందర్శనానంద భాగ్యమున నా సంకల్ప మెంతయో దృఢ పడినది. నన్ముని సందర్శనము సకలార్థసాధనము నన్ను

ద్ధరించు భారము మీయదే. బాలుఁడను. జ్ఞానశూన్యు డను. తమ కరుణావలోకనము వాంఛించువాఁడను. కావున మునిపుంగవా! భవదీయ కృపారసము నాపైఁ జిలుకుఁడు (సాష్టాంగపడును.)

అట్లు నమస్కరించి భూమిపై బడియున్న బాలుని లేవ నెత్తి నారదుఁడు "ధ్రువా! నీ సాహసమునకు సంతసించితిని. నీ సంకల్పమీడేరును. భగవదారాధన మెఱిఁగించెదను. రమ్ము." అని యొక వృక్షము చెంతకుఁ గొంపోయి వీణియ గైకొని శ్రుతులు సవరించి తాను రచించిన భక్తిగీతమును బాడఁగడఁగెను. నారద కంఠనాదము విపంచీనాదమందు విలీనమగు చుండెను. భక్తిపారవశ్యమున నారదుఁ డొడలు మఱచెను. ఆవీణానినాదవిలోలుఁడై గాన సుధామధుర రసా స్వాదనము గావించుచు ధ్రువకుమారుఁడు చెంతనే గూరు చుండెను.

ఆహా! ఆమధురగాన ప్రభావమేమని చెప్పవచ్చును. పరిసరపాషాణ చయములు స్రవించి సెలయేరులవలెఁ బ్రవ హింపఁ జొచ్చెను. సర్వగీర్వాణ గంధర్వసందోహము విమానా రూఢమై వినువీధినుండి మధురమై, మోహనమై, నవరసభరి తమై, విలసిల్లు నారదగానము వినుచుండెను. అప్పుడే కుబు సంబులూడ్చి వచ్చిన కృష్ణసర్పంబులు మధురమగు నాగాన నానుచు తమ ఫణముల నెత్తి నాట్య మొనరింపుచుండెను. ఫల

వృక్షముల యందలి తీయని పండ్లను మెక్కి మెక్కి, మిక్కుట మగు నానందముతోఁ బక్షిగణ మొక్కచోఁ జేరి పరిపరివిధములఁ గిలకిలారావము లొనరింపుచుండెను. కంఠీరవముల కడనుండి కరీంద్రములును, శార్దూలముల చెంతనున్న హరిణగణము, చెలిలాటలాడుచు నా గానామృతపానముఁ గావింపుచుండెను. ఔరా! నారదుని గానకలాప్రావీణ్య మెందునుంగానము. ఆ గాన సుధాసార మే గద సకలతత్త్వముల సహజ విరోధములు సమయింపఁ జేసినది. అదియే చరాచరముల కమితానంద మును గలిగించినది.

ఆ భక్తిపూరిత గాన సుధను గ్రోలుటవలన ధ్రువుని జ్ఞానాంబుజము నవనవోన్మేషమయ్యెను. నారదుఁడు గానము నాపి "బాలకా! భక్తివలనఁగాని భగవానుఁడు కరుణింపఁడు. కావుననేకదా కమలాక్షునకు "భక్తసులభుఁ" డను బిరుద నామము కల్గినది. భక్తిలేక వేయేఁడులు తపము గావించినను నిష్ఫలము. భక్తిమార్గమే, త్రైలోక్యపావనము." అనియెను.

ధ్రు—మునివరా! భక్తి యనఁగా నేమి? అదెట్లు లలవడును?

నా—నాయనా! చెప్పెదను వినుము. ఎవ్వని లీలావినోదముచే
సకల భువనముల సృష్టి స్థితి లయములు సాగుచున్నవో
యెవ్వని యనంత మహిమాతిశయంబున సూర్యచం
ద్రాదులు సతతము గతులు దప్పక ప్రకాశించుచుండిరో,
యెవ్వఁ డాకార చేష్టారహితుఁడై వెలుగొందు చుం

డునో, యెవ్వఁ డనంత కల్యాణగుణగణ శోభితుండై చెన్నొందుచుండునో, యెవ్వఁడు సర్వవస్తుపరిపూర్ణుఁడై రాజిల్లుచుండునో, యాతఁడు భగవచ్ఛబ్దవాచ్యుఁడు, తెలిసినదా, కుమారా! వినుచుండుము. అట్టి భగవానుని యందలి యెడతెగని మనోజనితమైన విశ్వాసమే భక్తి. సేవకుని యందలి ప్రేమము దయ-స్నేహితుని యందలి ప్రేమము మైత్రి-భగవానుని యందలి యెడతెగని ప్రేమయే భక్తి-కులసతి యాత్మపతిని చేరును. నది సాగరమును కూడును. లతా వితతి. క్షితిరుహము నాశ్రయించును. ఇట్టులే సాజముగ భక్తుడు సర్వేశ్వరుని పాదద్వంద్వమున మనస్సు నిలుపును. భక్తియన బోధపడినదా ధ్రువా?

ధ్రు—మహాత్మా! చక్కఁగ బోధపడినది. హర్షచిత్తుఁడనైతిని.

నా—బాలకా! ఇంకను జెప్పెదను వినుము. స్వర్గాద్యుపభోగముల నిచ్చు క్రతువులు, ప్రతిష్ఠాభోగభాగ్యముల నొసంగు సత్యయశోవిద్యలు, మాతాపితులు, రాజోపాధ్యాయాది గురుస్వరూపములు, తత్ప్రతిబింబములు. అనఁగా భగవదంశలు-అట్టివారియందును భక్తి బాటించుట భగవంతుని భావించినట్టులే యగును.

భృ—స్వామీ! భక్తిభావము విని పరమానంద భరితుఁడ
నైతిని. ఇఁక భక్తుని లక్షణములు సెలవీయ వేఁడెదను.

నా—వినుము. అట్టిభక్తి పరతంత్రుఁడు భక్తుఁడు. ఆతఁడు
పుణ్యకార్యముల యందభిలాష కలిగియుండును. మహా
జనుల సేవనము నందాసక్తి కలిగి యుండును. అతఁడు
రామాయణ భారత భాగవతాది పావన గ్రంథ పఠ
నము వలన ప్రాప్తించిన పరిజ్ఞానముచేతఁ, బరస్త్రీ,
పరధన, పరద్రోహము పరమార్థమని భావించి యతి
క్రాంతధర్ములై దుర్మరణముపాలైన రావణ సుయో
ధన కంసాది జీవితముల నవలోకించి, యథాన్యాయ
ముగ విమర్శనమును జేయును. చంచలాలతికల చంద
దమున బత్యంత చంచలములైన యైహిక, దైహ్యా,
విషయములందు వైముఖ్యమును జెందును. పునర్జనన మర
ణము లనెడి క్లిష్టయాతనలనుండి తరించు నుపాయము
నెనకుచుండెను. దార పుత్ర ధన కనక వస్తు స్నేహ
మును బరిత్యజించును. సర్వవ్యాపనశీలుండును, సృష్టి
స్థితి లయ సలీలుండును, శ్రీలోలుండు నగు సర్వేశ్వ
రుని యందుఁ దా నాచరించు సర్వకార్యములు సమ
ర్పణముఁ జేయును. పరమార్థమునకై తాను జీవించును.
స్వార్థత్యాగియై యానందించును. అట్టి భక్తజనుల
సాంగత్యమున భక్తియలవడును- కాని పైకి మాత్ర

ము త్తమ భ క్తునివలె నటించుచు దుష్కార్యము లాచ రించు కపట భ క్తుని స్నేహమును సజ్జనుఁడు కోరకుండ వలయును.

ధ్రు—ఋషీశ్వరా! అట్టి కైతవ భ క్తునిఁగనుఁగొనుటెట్టులు?

నా—ధ్రువకుమారా! పరిమళమును బట్టి సుగంధ సుందర చందన తరురాజమును గు ర్తింపలేవా? పరిపక్వ ఫల మును గాంచి పాదపప్రకృతిఁ దెలియఁజాలవా? పరిశీ లనవలన దుర్జన సజ్జన సాంకేతిక మరయుట కష్టతరము కాదు. అట్టిచో సాధు సంగమమే సర్వార్థదాయకము. నీ పూర్వజన్మకృత సుకృతఫలమున నీకు భ క్తియలవడి నది. కావున భ క్తిమార్గమున దపము గావింపుము.

ధ్రు—సంయమిపుంగవా! తపమనఁగా నెట్టిది? దాని ఫలిత మేమి?

నా—తపమన, నొకపదార్థమును గూర్చి సుస్థిర చి త్తమున ధ్యానించుట—అట్టి తపమువలనఁ జేయ శక్యము గాని దియును, దాఁట సాధ్యము గానిదియును, పొంద నలవి కానిదియును, నడువ దు ర్లభమయినదియు లేదు. సామా న్యజనులు పొంద నశక్యమైన దీ తపము — ఈ తపంబు వలన మహనీయు లెందఱో శాశ్వతానందపదవి నందిరి. స ప్తర్షులు సర్వకాలము తపోనిష్ఠఁ గడపి యత్యున్నత

మైన పదవి నొందిరి. సనకసనందనాదులును ఘోరతప మాచరించి, సర్వేశ్వర సాయుజ్యమును బడసిరి. అస్మ దాదులైన మునులు సైతము తపోనిష్ఠం జేసియే సర్వ సిద్ధులం బడసిరి.

ధ్రు—సంయమిలోకేశ్వరా! ధన్యుండనైతిని. తమ జ్ఞానమా రుతను సోకినంత నాయజ్ఞాన మేఘములు దూదిపింజల వలెం దొలంగిపోయినవి. మహారణ్య మధ్యమునంగల చందన వృక్షగంధము సోకి, పరిసరపాదపములు బహుళపరిమళ మిళితములై భాసిల్లునట్లు, తమ సంద ర్శనమున నాయాత్మ జ్ఞానయుతమై ప్రకాశించుచున్నది ఇంక నాకమలామనోహరుని కైంకర్య విధానము సెల వీయుండు.

నా—కుమారా! అట్లైనం బరాకులేక వినుము. ఇచ్చటి కనతిదూరముననే యమునాతరంగిణి కలదు. ఆ నదీ తీరమున మధువనము గలదు. ఆ ప్రదేశ మెంతయు హరిప్రార్థనమునకుం దగిన నెలవు. అచ్చటికేగి యా యమునా నదీతోయములం గ్రుంకులిడి శుచివై నిత్య మును నియమాను సరణి నీరజాక్షునిం బూజింపుము. బాలుండవు. వేదాధ్యయనాది కర్మల కర్హుండవు కానే రవు. నీకుం దగినట్లు కుశాజినంబులం గల్పించుకొని, స్థిరచిత్తమున పరాత్మరుని గీర్తింపుము. సప్త వాసరం

బులు పఠింప సకలార్థ సిద్ధిఁ గలిగించు దివ్యమంత్ర రాజము. బాలకా! దగ్గఱకు రమ్ము. (అని ద్వాదశాక్షర మంత్ర ముపదేశించి) తెలిసినదా? దానిని జపింపుము. ఒక దివ్యస్థలమున గూరుచుండి సుందరాకారుండైన దేవదేవునిం బ్రార్థింపుము,

"సీ. దూర్వాంకురంబుల దూర్వాంకురశ్యాము
జలజంబులను జారు జలజనయనుఁ
దులసీదళంబులఁ దులసికాదాముని
మాల్యంబులను సునైర్మల్యచరితుఁ
బత్త్రింబులను బక్షిపత్త్రినిఁ గడు వన్య
మూలంబులను నాదిమూలఘనుని
సంచిత భూర్జత్వగాది నిర్మిత వివి
ధాంబరంబులను బీతాంబరునుని

తే. గీ. దనరు భక్తిని మృచ్ఛిలాదారురచిత
రూపముల యందుఁగాని రూఢమైన
సలిలముల యందుఁగాని స్థలము లందుఁ
గాని పూజింపవలయును గమలనాభు,"

ధ్రువా? వ్యర్థపు టర్థముల నర్థించి ప్రార్థన కాలమును వ్యర్థపఱుపకుము. నీవర్థించు నర్థము సర్వార్థదాయకుఁడగు పరమేశ్వరునకుఁ దెలియును. నీ డెందమున నమందానందమున గోవిందుని గూర్చి, "పరమాత్మా! నీ

పాదసేవఁ గలిగింపుము. నీ నిర్మల నామము జపించు భాగ్యము నాకుఁ బ్రసాదింపుము. నీ దివ్యమంగళా కార మొక్కసారి కనుపింపఁ జేయుము." అని ప్రార్థించుము. నీ పూజాఫలమా పుండరీకాక్షునకు సమర్పింపుము. ఇట్టుల మనోవాక్కాయ కర్మంబులచేత మాధవు పాదము లాశ్రయింపుము. నాయనా! గోవిందుఁడు కోరిన వారికోర్కె లీడేర్చువాఁడు. శాశ్వతానంద పదవినందుము. శుభమగుఁగాక పోయివచ్చెదను.

(అని యదృశ్యుఁడగును.)

ధ్రువుఁడు నారద వచనామృతమును గ్రోలి మధువన దర్శనోత్సాహియై మార్గమును బట్టెను.

ఆఱవ ప్రకరణము

నిర్మల జలపూరితయై యమునానది ప్రశాంతముగఁ బ్రవహించుచుండెను. తాను గంగం గలియఁబోవుచుంటినను నానందమో యన నానదియం దప్పుడప్పుడు తరంగ మొక్కటి మాత్రము లేచి తటములఁ జేరుచుండెను. నలినీబాంధవు కిరణము లా విమలజలములందు సోకి, 'తళతళ' మని మెఱయుచుండెను. నిలుటద్దములలోఁ బ్రకాశించు నీడలట్లు, తీరములం

దలి తరురాజము లా నదియందుఁ బ్రతిఫలించుచుండెను. ఆ వృక్షములనుండి రాలిన ప్రసూనములు బారులు దీరి ప్రవహించుచుండ యమునాదేవి గంగాదేవికి కానుకగాఁ గొనిపోవు కుసుమమాలలవలెఁ గన్పట్టుచుండెను.

ఆ నదీతీర భాగము కొంతవఱకు మహాటవి. అట్టి కాంతారమే యొక్కచోటఁ శృంగారవనముగ నేర్పడినది. అదియే మధువనము. పూర్వమచ్చట మధువను దానవుఁడు మాధవారాధనముఁ గావించి ప్రత్యక్షముఁ జేసికొనెనఁట. తాను తపముఁ గావించిన యా వనమందే సకల దేవగణసేవితుఁడై యిందిరారమణుఁడు వాసముఁ గావించునట్లు మధువు వరము వేఁడెనఁట. అందులకు సమ్మతించి శ్రీకాంతుడు కొంతకాల వసించెనఁట. మధువుచేఁ దపము గావింపఁబడినవనమే "మధువన" మని మనపురాణములు చెప్పుచున్నవి.

ఆ యారామ రామణీయక మెంతయు మనోహరము. అది మధుర ఫలవృక్షభరితము. ఆకసమునంటు నాశతోఁ బెఱిగిన పున్నాగ వృక్షముల నుండి పూవులు కలజల రాలుచు నమరులు సుమవర్షములు కురుపించునట్లుండెను. అందందుఁ గల చందన మహీరుహ సందోహములనుండి మందమలయానిలయుఁడు సుగంధములఁ గొనివచ్చి యానంద మొందించు చుండెను. లభించిన వృక్షముల నెల్ల నల్లిబిల్లిగ నల్లుకొనిన మల్లికామాలతీలతలు తమ పూల పరిమళముల వెదఁజల్లుచుం

డెను. కొన్ని లత లెత్తుగాఁ బెరిగిన బూరుగుభూజములఁ బెన వైచుకొని డోలికలవలె నుండెను. వనచరములా తీగె టుయ్యాలలపై నెక్కి యూయల నూగుచుండెను. శారికలొక్కచోఁ గూరుచుండి శ్రావ్యనాదము లొనరింపుచుండెను. చిలుకలు ఫలవృక్షములపై నెక్కి మధురఫలములను ముక్కులతోఁ బొడిచి విడువగా, నాపండ్లయందు రంధ్రము లేర్పడి, యందుండి రసమొక్క చిన్న సెలయేరువలె సాలముల ప్రాకులపైఁ బ్రవహించుచుండెను. చివురుటాకుల మెక్కియు, స్వాదు ఫలముల నారగించియు, మిక్కుటమగు సంతసమున గండుకోయిల పిండులొక్కచోఁ జేరి, పంచమ స్వరమునఁ బాడుచుండెను.

మధువనము దాపున కేగుసరికి ధ్రువకుమారునకు మధురసౌరభ మెదురువచ్చెను. ఆ సుగంధములు పరతెంచు ప్రదేశమే మధువనమని యతఁడు తలఁచెను. ఆ వైపునకే పోవుచుండెను. అంతలో గరుడపక్షి యొకటి గగనమున విహరింపుచుఁ "కృష్ణా" యని కూసెను. ధ్రువుఁ డా శబ్దమును విని పరమానంద మొంది, పక్షిరాజమున కొక ప్రణామము కావించెను. ఆవిహంగావతంసంబున కాదినారాయణుని సందర్శన మైనది. లేకున్న "కృష్ణా"యని యేల స్మరించు నని యాతండు తలంచెను. దానికొదవిన భాగ్యము తనకెప్పుడాయని నిట్టూర్పు విడచెను. మఱలనంతలో ధైర్యమూని వనోన్ముఖుఁడై నడచు

చుండెను. అప్పుడే యాతనికి హరిసేవాసక్తి యతిశయించెను. భక్తిపాశము భగవంతుని బంధించునని ధ్రువకుమారుఁడు భావించెను. నారదతాపసోత్తముఁడు నుడివిన గురుతుల వలన మధువన మదియే యని గ్రహించెను. అందలి ఫలవృక్షములఁ దిలకించుచు, వనమంతయుఁ గలయఁ దిరిగెను. ఆ వన సౌంద ర్యమున కెంతయో యబ్బురపడెను. వనమధ్యమునఁ గల కాసారము కడకేగెను. అందుఁ బుష్పించిన వివిధపుష్పము లను గాంచి ముచ్చటఁబడెను. కొన్ని పువ్వులు గోసి కనుల కద్దుకొని యొక తామర పర్ణము నందుంచెను. రెండు తామర పువ్వులు కోసికొని చెవులమధ్య నిడికొనియెను. కర్ణద్వయము నందున్న కమలముల కాంతి ధ్రువున కెంతయో వింతశోభ యొనఁగూర్చుచుండెను.

ధ్రువుఁ డచ్చటనుండి యుత్తరముగ నడచెను. అచ్చట విమలజలములతో యమునానది ప్రవహించుచుండెను. ఆతఁ డా నదీశోభను గాంచి మఱింత యానంద హృదయుఁడయ్యెను ఆనదీతీరముననే యొక పొన్నవృక్షము కలదు. అది గుబురుగా పెరిగియుండెను. సూర్యుని కిరణము లాతరువుక్రిందఁ దగులుట లేదు. చల్లగానుండెను. ఆ వృక్షమెంతయుఁ దనకు భగవ త్ప్రార్థన మొనరించుటకుఁ దగిన నెలవని ధ్రువకుమారుఁడు తలంచెను. క్రిందరాలిన యెండుటాకులను జిమ్మివేసి శుభ్ర పఱచెను. ఆ మహీరుహమున కానునట్లుగ నొక వేదికను

వేసెను. అంత నా బాలుఁడు కాళిందీవారిని జలకమాడి శుచియై పొన్నవృక్షము క్రిందఁ గూరుచుండి యొక్కమాఱు భగవానుని స్మరించెను. కనులు మూసెను. అతని కేదియో "దివ్యతేజము" ఇది యది యని నిర్ణయించుటకు వీలుగాని యాకారమునఁ బొడగట్టినట్లుండెను. ధ్రువు డా దివ్యతేజమును గ్రహింపలేకపోయెను.

నారద గానామృత పానమున నా బాలుని కాకలి దప్పులు కలుగలేదు. భగవత్ప్రార్థనానందమున శ్రమయడంచెను. శతసంవత్సరములు తపమాచరించిన మహామునులకైన లేని యఖండతేజ మా బాలుని మూమునఁ దాండవమాడు చుండెను. దర్భాసనాసీనుడై ధ్రువుఁడు వేదిన చెంతఁ గూరుచుండి, పరమేశ్వరుని విగ్రహమునందుఁ బ్రతిష్ఠించి సరోవరము నుండి గొనితెచ్చిన సరసీరుహము లొక్కొక్కటిచేఁ బూజింప మొదలిడెను. అప్పుడే యతనికి భక్తిబీజము నాఁటుకొనెను. ఆరాధనమైన పిదప నా రమావల్లభుని పాదపద్మమందు హృదయముంచి, యా బాలకుఁడు ప్రపంచమునే మఱచెను. క్రమ క్రమముగ వాని కనుల కేదియుఁ గనఁబడుట లేదు. మనోహర మధుర విహంగారావములయిన నాతని వీనులకు వినబడ వయ్యెను. గాలిదేవుఁడు కుసుమసౌరభములఁ గొనివచ్చు చున్నను నాతని నాసిక యాఘ్రాణించుట లేదు. మానసమున కన్యవిషయములు స్ఫురించుట లేదు. పవనాహుతిఁ బండుటాకు

లప్పుడప్పుడు ధ్రువునిపై రాలుచున్నను జర్మమునకుఁ దెలియుట లేదు. మానసముతోఁ బాటు పంచేంద్రియముల సైతమా బాలుఁడు మాధవార్పణముఁ గావించెను.

సూర్యభగవానుఁ డప్పుడే క్రుంకబోవుచుండెను. దిశలు కాంతిహీనములు కాఁబోవుచుండెను. శకుంత సంతానములు గూండ్లకు జేరుచుండెను. అట్టి సమయమున ధ్రువుఁడు సమాధి నుండి లేచి పరిసర తరువరముల చెంతకేగి కొన్ని పరిపక్వ ఫలములఁ గొనివచ్చి నీరజాక్షునకు నివేదనముఁ గావించెను. పరాత్పరునిఁ బూజించిన పుష్పముల నాఘ్రాణించి శిరమున ధరియించెను. పదపడి భగవన్నివేదనము నొనరించిన ఫలములఁ గొన్నింటిని యాతఁడు భక్షించెను.

కొంతవడికి, చంద్రుడు తన కిరణముల బ్రకాశింపఁజేయ జొచ్చెను. అప్పట్టున, ధ్రువరాకుమారుఁ డచ్చటఁ గూరుచుండి యుండ, తాను రాజభవనమున కేగుట యచ్చటి పరాభవము నాతని తలంపునకు వచ్చెను. తండ్రి యంకమెక్కు భాగ్యమెప్పుడాయని తలపోసెను. అంతలో నాతని కన్నియుఁ దుచ్ఛసుఖములని తోఁచెను. శాశ్వతానంద పదవి నందఁగోరెను. లోకపిత నర్థింప లోటు కలుగదనుకొనెను.



ఏడవ ప్రకరణము

"పుత్రకా! ఈపాటి కేపాటి దూరమేగితివో కద। వేకువనే పోవునాఁడింత చలిదియన్నమైనను దినలేదే? నిదురనుండి లేవగనే "అమ్మా! ఆఁకలే" యనువాఁడవే నాయనా! ఇప్పుడాఁకలిబాధ కెంత తపించుచుంటివో కద. సమయమున కిన్ని మంచినీరయినను లభింపని యరణ్యాముల నెట్లు గడచితివి తండ్రీ! అయ్యో! అనరాదుకాని క్రూరమృగములచే భయంకరమగు కాంతారమే!! కంటకయుతములగు కాలిబాటల నేగుచు నెంతగా సిఁజెందితివో? కాననములు మాఱుమ్రోయు నట్లరచు ఘాతక జంతువుల భీకరారావముల కెంత భీతినొందితివో? కార్చిచ్చు చెలరేగి దహించు దుర్గ మారణ్యములఁగాంచి మదినెంత జంకితివో గద! కుమారా! గాఢాంధకార బంధురములయిన కాననములందు మార్గముఁగానక యెంత సంకటపడితివో? ఇవి యన్నియుఁ దలంపునకుఁ గలిగినపుడెల్ల నాహృదయము దహించుకొని పోవుచున్నది. నాయనా! నన్నిట్లు దుఃఖాంబుధిఁబడఁద్రోసి యేగితివే. నేనీ దుఃఖము నెట్లు భరింతును. "తన కొంగునఁగట్టిన రూక, తనకడుపునఁబుట్టిన బిడ్డ, యెన్నటికైనఁ బనికివచ్చునన్నట్లు భర్తయనాదరించినను, నీవే లోకమని పంచప్రాణము నీయందే యుంచి బ్రదుకుచుంటినే ఇప్పుడెట్టులీ దుర్భరదుఃఖ జీవయాత్రఁ గడుపుదునోయి తండ్రీ!

నీ కుందనమువంటి మేను-సుందరమైన మోము-విశాల ఫాలభాగము-కళకళలాడు కన్నులు పాలుచిందెడు బుగ్గలు-కోమలములయిన కురులు-నవ్వినప్పుడు ముత్యములవలె మెఱయు పల్వరుస-లేఁత మామిడియాకులవంటి చిన్నిపాదములు-నీ ముద్దుల మాటలు నాకన్నులఁ గట్టినట్లున్నవన్నా! "తల్లీ!" యనుచు నాదరికెప్పుడు చేరుదువురా నాయనా! ఎప్పుడు నీ సుందర ముఖారవిందము ముద్దిడుకొందునురా? పతియనాదరణమునకే పరితపించుచుండ "గోరుచుట్టుపై రోఁకటిపోటువలె" నింతలో సుతుని వియోగమా! కటాకటా? కమలాక్షా! నీ కెంతకరుణ లేకపోయెను?

నాతనయుఁడు రాజ భవనమున కరుగనేల? పరాభవమేల జరుగవలె? కాననములకేగు తలఁపేల కలుగవలె? బాలునకింతటి పౌరుషమా? అయినన 'అమ్మా! యడవులకేగి తపముఁ గావించుకొందునేయనఁ "బిన్నవాఁడవు నాయనా! పోఁజాలవని" గట్టిగాఁ బలుకకపోతినే? తుదకుఁ దనయుని వనగమనమున కనుమతించితినే! ఆహా నేనెంత పాతకిని! సుతునితో నేనును గానములకేగఁ గూడదా? లేకున్న వనములకేగు యత్నము "వలద"ని వారింపఁగూడదా? రాజవంశమం దెచ్చటనైన బాల్యముననే తపమొనరింప నేగిరా? బాలులందఱివలె నాతనయుఁడు కనుపింపఁడు. వాని యందేదో దివ్యశక్తి యున్నట్లున్నది. పూర్వజన్మమునఁ దనతపము

ఫలింపకుండుటచే నిప్పుడిట్టులేగి యుండును"–అని సునీతి తన సౌధమున గూర్చిచుండి విచారించుచుండెను. అంతలో వడి వడిగ నొకవనిత నచటికి కేగుదెంచుచుండెను. ఆమె ముఖమున సంతోషము తాండవింపుచుడెను. ఏదియోయొక శుభవార్తఁ గొనివచ్చుదానివలెఁ గనుపట్టుచుండెను. ఆమె ప్రాయ మిరువదియేండ్లుండును. సాధారణపుదుస్తుల ధరియించియుండెను. అంతగా నాకాంత సౌందర్యవతికాదు. కాని, కరూపిమాత్రము కాదు. ఆమెపేరు గుణవతి. సునీతి రాజసౌధమునకు వచ్చిన నాఁటనుండియుఁ గుణవతి దాసిగానుండెను. సునీతికి గుణవతియన్న యంతయొకరుణ–రాణియందు సహితము దాసికిభక్తిమెండు.

అధికారమున్నంతవఱ కెవ్వరైన నాదరింతురు. అది లేనియెడల దరికైనను జేరరు. అట్టిసమయమున సాయపడిన బంధువులుకాని, మిత్రులుకాని, సేవకులుకాని కొనియాడ వలసినవారు, రాజు సునీతిపై ప్రేమలేక సౌధాంతర వాసము గల్పించినను గుణవతికిమాత్రము తన యజమానురాలియం దలి భక్తి నశింపలేదు. అప్పటికైనను గుణవతి రాజమందిరమునఁ బరిచారికగానుండి యప్పుడప్పుడు సునీతి మందిరమునకు వచ్చి, యజమానురాలియందలి భక్తిఁజూపించుచునే యుండెను అందువలన గుణవతి గుణవతియనియే చెప్పవలయును. సునీతి కుమారునిఁ దలంచి దుఃఖించునపు డెప్పుడైన గుణవతివచ్చి నేని యామెనూరడించి ధైర్యమొసంగు చుండును.

ఆనాఁడట్లు వేగముగ గుణవతి సునీతిగృహమున కేగు నప్పటికి నాసతి సుతునిగూర్చి వాపోవుచుండెను. అట్టియెడఁ బరిచారిక యరుదెంచి యామెదరి కేగి, "అమ్మా! చింతింప కుము. మంచి శుభవార్తఁదెల్పెద" ననెను. అమాటవిని సునీతి 'పెన్నిధింగన్న పేదవోలె' "గుణవతీ! ఏమిశుభవార్త వేగదెల్పు" మనెను.

గుణ—అమ్మా! నారదమహర్షులవారు నేఁడు మహారాజుల గృహమున కేతెంచిరి.

సు—అయ్యో! ఆసంయమీంద్రునిఁ గాంచు భాగ్యము నాకు లేదుకద? వారు నాబోటి నిర్భాగ్యురాలికి దర్శన మిత్తురా? అదిలేకున్న నాత్రిలోకసంచారి దివ్యనామ మైనను వీనులారా వింటిని. నిజమే నేఁడు శుభ వార్తయే.

గు—దేవీ! అంతియకాదు. మహారాజుగా రప్పుడు ధ్రువకు మారునిం దలఁచి, తాను గావించిన యవివేకపు కార్య మున కెంతయుఁ జింతించుచుండ నాసమయమున నార ద ఋషీశ్వరు డరుదెంచెను.

సు—గుణవతీ! అప్పుడేమి జరిగినది?

గు—అట్లేగుదెంచి సంయమీశ్వరుఁడాతని మనోవ్యథ నెఱింగి "రాజా! ఏల విచారించుచున్నాఁడవు?" యని యడి

గెను. అందులకు నీ నాథుఁడు కలవిధమంతయుఁ దెలి యఁబలికి నారదమునీంద్రా! నాతనయుఁడీయెడ నేయ డవిఁ దిరుగాడుచున్నాఁడో! స్త్రీలోలుండనై కామాంధ కారమునఁ గన్నుగానక సకల సద్గుణాలవాలుఁడైన మత్కుమారునిఁ గానలపాలొనరించి, నిరంతర మనంత సంతాపసంయుత స్వాంతుడనైతి" నని నుడివెను.

సు—చెలీ! నాజీవితేశ్వరుఁడు, తన సంతాప మా సంయమీ శ్వరుని కెఱింగించినప్పుడు సర్వజ్ఞుఁడైన నాతఁడు తన యుని వృత్తాంత మేమయినఁ దెలిపెనా?

గు—తల్లీ! తెలుపకేమి? త్రికాలజ్ఞులైన తాపసోత్తము లెఱుంగరాని యర్థముగలదా? నీ బాలకుండా నాఁడ డవులం బట్టి పోవుచుండ నారదుఁ డెదురుపడి, విపిన మున కేగు ప్రయత్నము మాన్పఁజూచెనఁట. ఎంత చెప్పినను నీ తనయుఁడు వినలేదఁట. అందులకా ముని చంద్రుఁడు హర్ష మొంది, నీ కుమారునకు పరమేశ్వరు నారాధించు రహస్యము నెఱిఁగించి యొక్క తపోవన మును దెలిపి, యచ్చటి కేగి తపమాచరింపు మనెనఁట.

సు—అమ్మా! గుణవతీ! నా పుత్రుని కుశలోదంతమును దెల్పి నాకెంతయు ముదమొనగూర్చితివి. నీ ఋణమెన్నటి కినిఁ దీర్చుకొనఁజాలను. ఇంకేమయిన ధ్రువునిగూర్చి ముచ్చటించెనా?

గు— దేవీ! ఈ వృత్తాంత మెఱింగి, సంతోషస్వాంతుఁడై యున్న రాజుంగాంచి, మునీంద్రుఁడు "నరనాథా! నీ తనయుఁడు సకల జీవపాలకుఁడైన సర్వేశ్వరుని సంరక్షణము నొందియున్నవాఁడు. ఆతని కే యాపదలును లేవు. ధ్రువకుమారుని యశశ్చంద్రికలు సర్వదిగంతముల వ్యాపించును. తన పూర్వజన్మసుకృత సంచయ ఫలము చేత బ్రహ్మేంద్రాదులు పొందరాని దివ్యపదంబు నొందఁ గలఁడు. భూపాలా! నీతనయుని ప్రభావం బీ వెఱుంగవు. దేవతలాతని తపమున కలరి సంతము సేసలిడుచుండిరి. గంధర్వు లాతని విజయమును గానము నొనరించు చుండిరి. నీ కుమారుని యశమును నీరదములు గంభీర నివాదమున ఘోషింపుచున్నవి. అట్టి సుతునిం గాంచిన నీ సుకృత మేమనవచ్చును! నీ కీర్తిసైతము లోకము లందా కల్పాంతస్థాయిగా నీ పుత్రుఁడే దిద్దితీర్చును. జగత్పావనుఁడైన నీ సుతుఁడు పరాత్పరు నర్థించి వరములఁ బడిసి కొలఁది కాలములో మఱలి రాఁగలఁడు. మీకుఁ బ్రియము సేకూర్పఁగలఁడు. కావున కుమారు నికై చింతఁ దక్కియుండు" డని యానతిచ్చి వెడలి చనెను. కావునఁ దల్లీ! సునీతి? నీవునుఁ గుమారుపైఁ గల బెంగనువీడి మోదముతో నుండుము.

అని యీ వృత్తాంతమును దెలిపి, గుణవతి వెడలి పోయెను. సునీతి యంతయు నాలించి యానందపార

వశ్యము నొందెను. తనయుని రక్షింప వనదేవతలను ప్రార్థించెను. అన్నిటికిని హరియే కలఁడని సుతుని సంరక్షణము శ్రీకాంతునిపై నిడి సతము నంబుజాక్షు నారాధించుచుండెను.

ఎనిమిదవ ప్రకరణము

"మంగళకరా! రమామనోరమణా! జగద్రక్షాదీక్షా రాజీవాక్షా! నీలనీరదోపమానతనూవిలాసా! శ్రీనివాసా! జగన్మోహనాకారశరీరా! భక్తమందారా! సనకసనందనాది మునిచంద్ర మానసాభరణచరణా! భవహరణా! నిరంజనా! నీవు సంకల్పమాత్రమున సకలచరాచరముల సృజించి, సంరక్షించి, సమయించెదవు. నీమాయాచ్ఛాయావిలాసమును, నీ లీలామానుష విగ్రహమును దేవతలైనను దెలియఁజాలరు. గగనతలమందలి తారాగణమైనను లెక్కింప వచ్చునుగాని నీ యనంతకోటి కల్యాణగుణములఁ గనుంగొన నెవరితరము?

అరవిందోదరా! నీ దివ్యపాదారవింద ద్వంద్వప్రభావ మొక్కపరి నెదలోఁ దలఁచిన నజ్ఞానాంధకారదూరులై సంసారార్ణవమును దరించి సుఖింతురు. నీ నిర్మలనామమును జపించువాఁడు జననమరణములనుండి విముక్తుఁడగును. సరసీరుహ

వీక్షణా ! నాకు నీచరణకమలసేవఁ గలిగింపుము. నీ దివ్యనామ మాహాత్మ్యము నెఱుంగు జ్ఞానము నాకుఁ గలిగింపుము." అని మధువనమున ధ్రువుఁడు మధుసూదనుని గుఱించి పలుతెఱంగులఁ బ్రార్థింపుచుండెను.

అట్టుల నిశ్చల చిత్తంబున నాబాలుఁడు తపమొనర్చుచు మూఁడుదినముల కొకపరి ఫలాదులఁ బరమప్రీతిగ భక్షింపుచుఁ బ్రథమ మాసమును గడపెను. పదపడి యాతఁడాఱేసి దినంబుల కొకతూరి ఆకు లాహారముగాఁ గొనుచు ద్వితీయ మాసము వెడలనడిపెను. నవరాత్రముల కొకమాఱుదకపానము గావింపుచు దుర్భర తపోనిష్ఠచేఁ దృతీయ మాసమును వేగించెను. ద్వాదశదివసముల కొకమాటు వాయుభక్షణము సేయుచుఁ బంచేంద్రియముల జయించి, యతిదారుణ ధ్యాన మొనరింపుచుఁ జతుర్థమాసమును వెళ్లబుచ్చెను. పంచమమాసమునఁ దుదకు వాయుభక్షణమునైన నొల్లక, నిరాహారుఁడై శ్వాసనిరోధించి, యేకపదంబున ధరాతలంబున నిల్చి సర్వేంద్రియముల జగదీశ్వరార్పణమును గావించి, మహాయోగ నిష్ఠాగరిష్ఠుఁడై సజీవప్రతిమవోలె భయంకర తపోదీక్షా పరతంత్రుఁడై యుండెను.

అట్లూర్ధ్వబాహుఁడై యేకచరణమున నిల్చి, యత్యుగ్రతప మాచరింపుచుండ నాదుర్వార తపోమహాగ్నికీలలు దశదిశలు వ్యాపించెను.

సకలలోక సంక్షోభకరంబుగ ధ్రువుఁ డతిఘోరతపము సలుపు సమయమున దిక్పాలురెల్లరు దిగులుపడిరి. మౌని బృందము భయమంది ప్రళయసమయమని భావించెను. తక్కుం గల ప్రాణికోటి చావ సిద్ధముగ నుండెను.

ఆ భయంకర తపోమహాగ్నివలనఁ గలిగిన పీడ నెఱింగి దేవపతి, యాతని తపోవిఘ్నమొనరింప భూతప్రేతపిశాచ రూపులగు కూశ్మాండకపిండులఁ జేరఁజీరి యిట్లులనియెను. "కూశ్మాండకులారా! సరయూనదీతీరమునఁ గల మధువన మున ధ్రువుఁడను రాజకుమారుఁడు తప మొనరింపు చున్నవాఁడు పంచవర్షముల ప్రాయముగల బాలుఁడైనను పట్టుదలతో దప మొనర్చుచున్నవాఁడు. ఆతనియొద్ద కేగి, మీ నేర్చినయట్టుల భయంకరాకారధారులై యతనినిఁ జేరి జడిపించి, తపోవిఘ్నముఁ గావింపుఁడు. ఎట్టుల మీ ప్రజ్ఞావిశేషములఁ బ్రకటించి, యాతని తపోవిముఖునిఁ గావింతురో కాంచవలయును. మగిడివచ్చి వృత్తాంతముఁ జెప్పు పర్యంతము నాచిత్తము తత్తఱంబడు చుండును. సఫలీకృతమనోరథులు కండు వేవేగ నేగుడు. అప్ర మత్తులై యీ కార్యము సాధింపుఁడు. యీ కార్యసాఫల్యత నొంది, నా కెఱింగించినవారికి గొప్ప పసదన మొసఁగెద."

ఈ రీతిగ నింద్రుడు నుడివిన వారలు ధీరులై మీఱిన సంభ్రమమున రాకుమారిని తపోభంగ మాచరింప మధువన మున కేగిరి.

యట్టిది. ఆతని పూర్వజన్మ సుకృతపరిపాక మట్టిది. నారద హితోపదేశ మట్టిది. ఆ బాలుఁడు శ్రీమన్నారాయణుని, మానసమందు సాక్షాత్కరింపఁ జేసికొని యానంద పారవశ్యము నొందియుండెను. ఉచ్ఛ్వాసనిశ్వాసములు బంధించి చేతనరహిత స్థాణువయ్యెను. అట్టివానికి, రక్కసులు సేయు దుండగములు, తృణాగ్నిచే జలధినిఁగాల్పఁ దలంచినట్లు, వృథ కాక పోవుటెట్టులు? అంతతో నూఱుకుండక కూశ్మాండకులు మఱల మఱల నెన్నియో యపకృతులు సలిపి నిరుత్సాహులై విఫలమనోరధులై, యింద్రుని కడ కేగిరి.



తొమ్మిదవ ప్రకరణము



"ఔరా! ఆ బాలుఁ డెంతటి తపోనిష్ఠాపరుఁడు. మదీయానుచరులేగి యెన్నిభయంకర కృత్యములు సలిపినను, యెన్ని మోసములు గావించినను రవ్వంతైనను చలింపలేదఁట ఏమాతని తపోనిశ్చలత! పూర్వమెందఱు తపమొనరింపలేదు? ఎందఱు తపోవిఘ్నులు కాలేదు? ఇట్టి ఘోరతప మెందయినను గాంచితిమా? ఏమో! యొక బాలుఁడు కదా! నిముసమాత్రమున వెఱఁగంది తపోవిముఖుఁడుగాఁడా? యని దలంచితిని. కాని యిట్లగునని కలయందైనను దలఁపనైతినే! బాలుఁడగు

వాఁడింతటి భయానక దృశ్యములఁగాంచి భయమొందకుండుట కేదియో ప్రబలకారణముండవలయును. ఒకవేళ మదీయపదము వాంఛించి తపమొనరింపుచుండెనా? లేకున్న సృష్టికర్తస్థానమాక్రమింప నెంచెనా? తగినకారణమేమియో యూరయక తహతహపడుచుంటిని, కానిమ్ము. సర్వమున కా శ్రీరమణీమనోహరుఁడే కలఁడు.''

అని దేవేంద్రుఁడు సాయంసమయమున నందనవనమున నటునిటు దిరుగుచు విచారగ్రస్తుడై యుండెను. అప్పు డాతని కేమియుఁ దోఁచుటలేదు. ఒకమాఱు పారిజాతాది తరురాజముల చెంతకేగును. ఒకమారు నందనవనమునం గల సుందర మందిరమున కేగి కూరుచుండును. అచటను జిత్తము స్థిరముగా నుండక మందాకినీ నదీతీరమున కేగును. అట్టియెడ శచీదేవి రంభాద్యప్సరసలతోఁడఁ గూడ నందనమున విహరింప వచ్చెను. కొంతతడవు వారలు విహారమును సల్పి పుష్పాపచయ మొనరించిరి. మేనక పారిజాత ప్రసూనరాజములనేరి శచీపురందరుల నలంకరింప మాలలు గట్టఁగడఁగెను. రంభాదులు సుగంధయుతములయిన వివిధపుష్పములనేర్చి చెండ్లను గ్రుచ్చుచుండిరి. ఇంద్రాణి మెల్లనఁ బతిచెంతకేగెను. అప్పు డింద్రుఁడు ధ్రువుని తపోవినాశనముఁ గావించు యోచనా పరంపరలలో నుండెను. శచీదేవి యరుదెంచుటయుఁ, జెలులతో విహరించుటయు, నాతఁ డెరుఁగడు.

అతఁడట్లు వ్యాకులమానసుఁడై యుండ సురరాజ్ఞి దరి జేరి "నాథా! అరుగో రంభాదులు. పారిజాతపుష్పమాలికలు కేలంగీలించి మనలంబూజించుట కరుదెంచుచుండిరి. చూఁడుడు. నేఁడు వారలు నూతన నాట్యములు సల్పుచున్నట్లున్న దే! ఆహా! యేమి! మేనక నటనాకౌశలము! పుష్పమాల విచిత్ర ముగఁ ద్రిప్పుచు నృత్య మొనరించుచున్నది. వారి గాన మెంత శ్రావ్యముగ నున్నయది! కోకిలకులకోలాహలములవలెఁ బాడు చుండిరి. ఊర్వశి వీణావాద్యములో నేర్పరి సుమా! ఆమె తన మధురకంఠము విపంచీపంచమ స్వరమున మేళవించి, యెంత మృదుమధురముగ గాన మొనరింపుచున్నదో కాంచుము." అని యేమేమియో పలుకుచుండఁ బాకశాసనుఁడు వారించి "దేవీ! నేఁడు నాకేమియు రుచించుట లేదు. కొంత తడవు మాటాడకూరకుండుము. నామనం బొక ముఖ్యకార్యా చరణాసక్తమై యున్నది. నీవును మేనకాదుల కడకేగి మఱి కొంతతడవు విహరింపు" మనెను.

శచీదేవి యా పల్కు లాలించి మనమున భీతిచెంది, "ప్రాణేశ్వరా! ఏల యీశరణిని బలుకుచున్నవారలు? నేఁడు మీముఖాబ్జము వాడఁబాఱియున్న దే! ఎద్దియో వ్యాకులచిత్తులై నట్లుంటిరేమి? ఎన్నఁడైన మననందనమున నిట్టులాడి యుండిరా? ఇట్లుత్సాహరహితులై యుండిరా? దీని కెద్ది యేని కారణముండి తీరవలయును. అర్ధాంగినైన నాకు మీ

మనోవేదన మొకింత దెలుపఁగూడదా ? మీరిచట నాందోళిత మానసులై యుండ నేనట కేగి విహరింతునా ? మీ సంతతమే నా సంతసము. మీ దుఃఖమే నా దుఃఖము. జీవితేశ్వరా! మీ మనమునఁ గల వ్యాకులమేదియో సెలవీయ వేఁడెద" నన, వారిరువుర కిట్లు సంభాషణము జరిగెను.

ఇంద్రు— దేవీ! ఏమని చెప్పుదును. అనవరతము నా డెందమున కెద్దియో కొందలమే. నాకరాజ్యమున కధిపతినై, ముప్పదిమూఁడుకోటుల దేవతలకు నాథుఁడనై, నేను దానవభీతిచే నెల్లప్పుడు ప్రాణ మఱచేతఁ బట్టుకొని యుందును. సంతత మెవ్వఁడో యొకదానవుఁడు చెల రేగి దేవతలను, మునులను బాధింపుచుండును. వాని సంహారణమునకై యెన్నియో పాట్లు పడుచుందుము. ఎప్పుడెవ్వఁడు తారసిల్లి, గాఢతపమాచరించి, నాపద మధిరోహించునో యని కుందుచునేయుండును. అబ్బా! ఇట్టిదుఃఖైకమూలమైన యీపదమునా కేల? కాల్పనా? సర్వసంగ పరిత్యాగినై కానలకేగి తపమాచరింపుచుఁ గాలము గడపుటయే మేలని తోఁచుచున్నది.

శచీ— నాథా! ఇప్పుడెవ్వఁడైన మానిబృందారకులకుఁ గీడు సేయ సమకట్టియుండెనా? లేక మీ పదవినొంద నెవ్వఁడైన నుగ్రతపమాచరించు చుండెనా ?

ఇం—ఇప్పుడట్టి బాధయేమియు లేదు. కాని యొక్కఁడు మాత్రము భయంకర తపముఁ గావింపుచున్నవాఁడు.

శచీ—ప్రాణేశ్వరా! ఎవ్వఁడాతడు? ఎచ్చటఁ దపమొనర్చు చున్నాఁడు.

ఇం—వాఁడొక బాలుఁడు ఉత్తానపాదుఁడను రాజకుమారుఁడు! మధువనమునఁ దపమాచరింపుచున్నవాఁడు అతని తపఃపీడనముచే లోకములు కంపించినవి.

వారలట్లు మాటాడుచుండ నంతలో నొక దాసియరు దెంచి, యంజలిఁ గావించి "దేవా! దేవతలును, మహానులు తమరాకకై వీక్షింపుచు, వైజయంతమున వేచియున్నవారు. దేవర కీ యదంతమును దెలుపవచ్చితి" నని పలికెను. అంత దేవేంద్రుఁడు దిగ్గునలేచి తనసతిని రంభాదుల కడనునిచి యేగెను.

అంతనమరులాతనిఁ గాంచి "పురందరా! పృథ్వీపీడన మిట్లుండ నీవూరకుంటివే" మని హెచ్చరించిరి. అందుల కతఁడు "సురవరులారా! నా చేతనైనంత వఱకాతని తపోభంగమునకై యత్నించితిని. తుదకు విఫలుఁడనైతిని. ఈ విషయ మెల్లరెఱిం గినదే కద. ఇపుడు కర్తవ్యమేమి! గురూత్తమా! మాటాడ రేమి? ఆబాలుని తపోవిజృంభణము నిలింపులు సైతము సైరిం పలేకుంటిరి కద. ఇఁక నొరుల విషయమడుగనేల? తమ రీ

దుర్భర విషయమునఁ గర్తవ్యాంశము విశదీకరింపుఁ” డని వేఁడెను. బృహస్పతి యా పల్కులాలకించి, “ఇంద్రాదిదేవత లారా! ఇందులకై మీరింతగ నేల వెఱపుఁజెందెదరు? సకల లోకజీవరక్షణము సేయు, శ్రీవిష్ణువే కలఁడు. వేఱు యత్న ములు మన కేల? తాను సృజించిన లోకము లల్లాడుచుండఁ గాంచి యూరకుండఁ గలఁడా? ఇక విచారింపఁ బనిలేదు. ఆ హరిచరణములే మనకు శరణములు. రెండు! ఆ పరమేశుని గాంచ వైకుంఠమున కేగుదము. “ఏకక్రియాద్వ్యర్థకరీ” యన్న యాదివ్యమంగళాకారుని గన్నులారఁ గాంచి పాపహరణమును గావించుకొంద” మని పొసఁగఁ బలికిన పలుకులకలరి నిలింపు లింపునొందిరి. దిక్పాలకులెల్ల హర్షించిరి. మానులందఱును మోదమందిరి. అంతట వారెల్లరును వైకుంఠగమనోత్సాహు లైరి.



పదియవ ప్రకరణము



పండువెన్నెల యంతటను నిండి, బ్రహ్మాండమంతయు వెండి పళ్లెరమువలె మండితముగాఁ జొచ్చెను. హిమాంశు శీతకిరణములకు సుగంధ మందమారుతము తోడై సౌఖ్య దాయకముగ నుండెను ఆపిల్లవాయువుల కందందుఁగల వృక్షా గ్రముల పర్ణములు చలింపుచు వెండిరేకులవోలెఁ ‘దళతళ’

మెఱయుచుండెను. చక్రవాకము లచ్చటచ్చటఁ దిరుగుచు, వెన్నెలఁ దినుచు సందడి చేయుచుండెను.

ఆ సమయమున దేవేంద్రాదులు వైకుంఠమున కేగుచుండిరి. ఆప్రశాంత సమయమున హాయిగనేగుచు వికుంఠ మెప్పుడు గాంతుమా యని యువ్విళ్లూరుచుఁ బోవుచుండిరి. కొంతసేపటికి వారలు శ్రీనిలయంబై భక్తులపాలి దివ్యధామంబై చక్రధరు నివాసంబై, చెన్నొందు వైకుంఠపురమును సమీపించి కన్నుల కఱవుదీరఁగాంచిరి.

వైకుంఠముగాంచి బృందారకాదు లామోదమందిరి. క్రమముగా వారు పట్టణప్రాకారములఁ దాటి రాజవీధుఁగడచి శ్రీ విష్ణు నిలయమున కేగి తమయాగమన మెఱిఁగించిరి. ఆ సమయమున క్షీరసాగరకన్యలతో దేవదేవుఁడు వినోదించుచుండెను. శేషుఁడు తన ఫణమువిప్పి సురటిచందాన వీచుచుండెను. తుంబురు డానందముగ గానమొనరించు చుండెను.

అట్టియెడ సురనాథాదు లరుదెంచిన వార్త విని యార్త త్రాణపరాయణుండగు నారాయణుఁడు దిగ్గునఁ దల్పముడిగ్గి వారలఁగాంచ నెదురు వచ్చెను. అప్పుడామురారి ధరించిన నవ రత్నమయ హేమకిరీటము నందలి మంజులకాంతి పుంజములు నలుకెలంకులఁ బర్వ్వలిడుచుండెను. వజ్రఖచిత కర్ణకుండలద్యుతులా పుండరీకాక్షుని గండభాగమున కెగబ్రాకి విలసిల్లఁ జొచ్చెను. ఆయురవిందోదరు ముఖారవిందము కస్తూరీతిలకోల్ల

సితమై సకలముని బృందారకబృందమును రక్షించుటకుఁ బ్రసన్నమై నట్లుండెను. ఆ లోకేశ్వరు లోచనద్వంద్వము భక్తజనులఁ గాపాడు కృతపారంగములతో నిండియుండెను. ఆ దామోదరు చతుర్బాహువులు దివ్యమణి ప్రభాసిత కేయూరకంకణా లంకృతములై శంఖచక్రగదా ఖడ్గములతోఁ బ్రకాసించు చుండెను. అయిందిరాధవుని చరణము లరవిందములవలె మృదులములై భక్తులకు శరణీయములై భాసిల్లుచుండెను.

అట్టిభువన మోహనాకారు నింద్రాదులు కాంచి చంద్ర దర్శనమున సంతసించు చకోరముల భంగి హర్ష స్వాంతులైరి. అంతవార లాపరాత్పరు నుద్దేశించి సిటలతటఘటితకరులై నమస్కరించి యిట్లనిరి.

శా. "ఓలోకేశ్వర! చిత్తగింపుము! ధ్రువుండుత్తాన పాదక్షమా
వాలశ్రేష్ఠుని నందనుండు మిగులం బాలుండు నీ భక్తుఁడై
యేలోకాని, మహాతపోనిరతుఁడై యిట్లున్నవాఁ డాతనిం
బోలంజాలరు తొంటి తాపసులు మీాబోంట్లుగా విచారిం
పఁగా.

చ. హరి! పరమాత్మ! కేశవ! చరాచరభూతశరీరధారివై
పరగుదువీవు, నిట్టులుగఁ బ్రాణనిరోధము లెందు మున్ను మే
మెఱుఁగమనాధినాథ! జగదీశ్వర! సర్వశరణ్య! నీ పదాం
బురుహము లర్థిమై శరణునొందెదమార్తి హరించి కావవే."

వారలారీతిఁ బరాత్పరుని బ్రార్థింప నచ్యుతుడా దరాయత్త చిత్తుఁడై "వాసవాది దేవతలారా! భీతినొందకుఁడు. ఆరాకుమారుని తపశ్చరణకారణమే నెఱుఁగుదును. ఆతఁడింద్ర పదవిఁ గైకొనఁడు-దిక్పాలకుల పాలనము, లాగికొనఁడు-సూర్యేందు మండలము లాక్రమింపఁడు-ఆతఁ డన్నిపదములకన్న మిన్నయగు మహోన్నతపదవినాశించి తపమాచరింపు చున్నవాఁడు. ఆ బాలుని తపఃఫలము పక్వమైనది. మధువనమున కేగి యాతని కోరికఁ దీర్చి లోకసంక్షోభము మాన్పెదను. భీతిదొఱంగి మీమీనివాసముల కేగుఁ" డని పలికెను. మహేంద్రాదు లాపల్కు లాలకించి హృదయవేదనము వీడిరి. ఇంకలోకమున కేయిక్కట్టు లేదని తలంచిరి. తమపదవుల కేమాత్రము హానిరాదని నిశ్చయించిరి. అంతవారలు సారసాక్షునిఁ బ్రార్థించి సెలవుగైకొనెదమని పలికి, స్వస్థానముల కరిగిరి.



పదకొండవ ప్రకరణము



ఐదుమాసముల నుండియు నతితీవ్ర తపము సలుపుట వలన ధ్రువుని దేహము కృశించెను. కాని యాతని తనువునం దేదియో నూతన తేజము మెఱయుచుండెను. సహస్రవర్షములు యోగనిష్ఠాగరిష్ఠులై యుండు తాపసోత్తములకుఁ

గూడ నలవడని దివ్యకాంతి యాతని ముఖారవిందమున వ్యక్త మగుచుండెను.

ధ్రువుని తపమున కదియే తుదిదినము. ఆనాఁడేదియో నూతనవికాస మంతటను గన్పట్టుచుండెను. మధువనమంత యును, నవవికాసశోభితమై కన్నులపండువుగఁ గళకళలాడుచుం డెను. ధ్రువుని తపఃఫలము పండినదని సూపించుచున్నదో యని నట్లు, సమీపమునఁ గల రసాలవృక్ష మొక్కటి పరిపక్వఫల భరితమైయుండెను. విహంగసంతాన మాదినమున నేదియో నూతనానందముఁ జెందినట్లు 'కిలకిల' లాడుచు నొక చెట్టు నుండి మఱియొక చెట్టునకుఁ బరుగిడుచుండెను. ధ్రువుని తపమున కవసానదిన మదియని, యింకనాతని దర్శనము గాదని గ్రహించి కాఁబోలు హరిణవార మాతని చుట్టును మూగిపరుండి నెమరు వేయుచుండెను.

అప్పుడొక కోకిల మనోహరముగ నొకకూతకూసెను. ఆకూజితమునం దేమి మహాత్మ్యమున్నదో కాని తపోనిమగ్నుఁడై యున్న ధ్రువునికి శ్రవణగోచరమయ్యెను. అతఁడు కన్నులువిచ్చి చూచెను. అపుడాకాశమున నొక మెఱపు విచిత్రముగ మెఱ సెను. అనంతరము దేవదేవుని దివ్యస్వరూపము లీలగా మెఱ సెను. అంతలో నాపరమాకారమును సౌదామిని మధువన మధ్యమునఁ గల రసాలవృక్షాగ్రమునఁ బ్రకాశించెను. అచ్చ టికి ధ్రువునిమానస మయస్కాంతమువలె నాకర్షింపబడెను.

తోడనే యాతఁడావృక్షము చెంత కేగెను. అచట నేమియు లేదు పండిన ఫలములు మాత్రమందు నిండియుండెను. కొంచెము దూరమున కేగి మరల నాచూతమును జూచెను. ఆతని కాకాంతి కన్పడలేదు. అంతనాకాంతి సమీపమునఁగల సరోవరమునఁ బ్రతిఫలించెను. శీఘ్రమే, ధ్రువుఁడు కమలాకరమున కేగి చూచెను. అందు నేమియుఁ గనుపడదాయెను. కమలములు మాత్రము చక్కఁగాఁ బ్రకాశించుచుండెను అందొక నీరజము నందు తానుగాంచిన యాకారము సంకుచిమై యుండెను. అ బాలుం డదిగాంచి. యత్యంతానంద మొంది జరీలున నాజల మును ద్రెంచి తెచ్చెను. అందుమాత్ర మేముండును? స్వాధు మకరందపానమును సలుపుచుండిన భృంగమొక్కఁడందుండి 'తుఱ్ఱున' బయఁటికివచ్చి, యెగిరిపోయెను. క్షణప్రభవోలె మెఱయుచుండిన యాకాంతి ధ్రువునకు గోచరముగాలేదు. నిశ్చలచిత్తమున నాతఁడొకమాఱు పరమేశ్వరునిఁ బ్రార్థించెను. తోడనే యాతటిల్లత ప్రాంతమువనుండు యమునాస్రవంతీ తరంగములలో మెఱసినట్లుండెను. అతఁడయ్యెడకుఁ గూడఁ జని చూడ నాతని కేమియుఁ గన్పట్టలేదు.

అప్పుడు ధ్రువకుమారుఁడు యమునను గూర్చి "తల్లీ! కాళిందీదేవి! నీయందు లీనమైన పరాత్పరాకార మొక్కపరి గనుపింపఁజేయు" మని వేఁడుకొనియెను. కాని యాతని ప్రార్థన మరణ్యరోదనమయ్యెను. ధ్రువుఁడు మగుడికాసారాము కడ

కరిగి హాతాశ్యుడయ్యెను. తుదకా బాలుఁడు వేసారి వేదిక యెద్ద కేగి, సమాధి నిమగ్నుఁడై కొంతవడికి నోడలు మరచెను. అంత భగవానుఁడు కరుణించి,

"సీ. వారివాహముఁబోలు వక్షఃస్థలంబున
నిందిరాశంప పెంపొందుచుండ
భూమిపద్మమువంటి బొడ్డుతామరయందుఁ
గమలజ చంచరీకంబు మెఱయ
కల్పవృక్షంబు శాఖల మించు బాహుల
నరిశంఖఫలయుగం బందమొందఁ
బరిపూర్ణచంద్రుతోఁ బ్రతివచ్చు మోమున
దరహాస నవసుధాధార లొలుక

తే. గీ. నభముతోఁ బ్రతియైన నెన్నడమునందుఁ
గనకకౌశేయ సాంధ్యరాగంబు మెఱయ
భక్తలోకైకరక్షణోపాయ ధుర్యుఁ
డై జనార్ధనుఁ డపుడు ప్రత్యక్షమయ్యె."

పరాత్పరుం డటులఁ బరిపూర్ణసుందర విగ్రహమున ధ్రువుని హృదయకమలమున నిలిచి జ్ఞాననేత్రమునకు దర్శన మొసఁగ, నాతఁడు మితిలేని యానందమొంది కనుల నానంద బాష్పము లొలుక, మేను బులకరింప, నయనములు దెఱచి చూచెను. అప్పు డాతనికి తన తల్లినుడివిన లక్షణయుక్తుఁడగు లక్ష్మీవల్లభుఁడు గాన్పించెను. చిరకాలమునుండి వెదకుచుండిన

వస్తువును కాంచి సంతసించువానివలె ధ్రువుఁ డుత్సాహము నొంది, యా విష్ణుస్వరూపమునకు సాష్టాంగ నమస్కారముఁ జేసెను. అపుడు పరమేశ్వరుండు కనికరించి, యాబాలుని కపోలతలమును దన శంఖముచే నిమిరెను. వేదమయంబైన యా శంఖస్పర్శనమున ధ్రువుఁ డనంత జ్ఞానవంతుఁడై, భగవత్ప్రార్థనవిధాన సమర్థుండై, భక్తిభావవిష్టుండై నిగమవాక్కుల, నీరజాక్షు నిట్లని స్తుతించె.

"దేవా! నీవొక్కరుఁడవయ్యు నీమాయాశక్తిచే సకల జీవజంతు సంయుతంబయిన యీ విశాల విశ్వమును సృజించి, దారువులందున్న వహ్నిచందంబున నానారూపముల నందందు వెలుఁగొందుచుందువు. వేదధర్మమడుగంటి యధర్మ మతిశయించు తఱి నాయా సమయములకుఁ దగిన మాయారూపధారివై యుగయుగంబులను బాపహరణము సాధుపాలనము గావించుచుందువు. అసార సంసారసాగరమునఁబడి పరితపించువారల, స్వల్పకాలభక్తికి సంతసించి మోక్ష మొసంగుచుందువు. దీనరక్షకుండవు. భక్తకామధేనువవు. బృందారక వందితుఁడవు.

"సీ. సర్వేశ! కల్పాంత సమయంబునందు నీ
యఖిల ప్రపంచంబు నాహరించి,
యనయంబు శేషసహాయుండవై శేష
పర్యంకతలమునఁ బవ్వళించి

యోగనిద్రారతి నుండి నాభిసింధు
జస్వర్ణలోకకంజాత కర్ణి
కందుఁ జతుర్ముఖు నమరఁ బుట్టింపుచు
రుచినొప్పు బ్రహ్మస్వరూపివైన
తే. నీకు మ్రొక్కెద నత్యంత నియమమొప్ప
భవ్యచారిత్ర! పంకజపత్త్రనేత్ర!
చిరశుభాకార! నిత్యలక్ష్మీవిహార!
యవ్యయానంద! గోవింద! హరిముకుంద!"

ఇటులఁ బరిపరివిధములఁ బ్రార్థించు బాలునిం గాంచి భగవానుఁడు "ధ్రువుఁడా! నీ భక్తికి సంతసించితిని. నీ తపో నియమునకుఁ బరమానందభరితుఁడ నైతిని. నీ పుణ్యావశమున నీకు దర్శన మొసఁగితిని. మదీయ దర్శనము వృథాగారాదు. ఏదియైన వరమర్థింపుము. ఒసఁగెద" నని పలికెను. అంత ధ్రువుఁడు "దేవా! చరాచరప్రభూ? మీ కెఱుంగరాని విషయ మొక్కటియుఁ గలదా? ఐనను భవదాజ్ఞానుసరణి నా వాంఛితమును దెలిపెదను. నా జనకుని యుత్సంగ మెక్క నాసతోనేగిన నన్ను, పినతల్లి యాడిన వాక్యము లాత్మయందు నిలిపి, యత్యున్నతమైన దివ్యపదము నాశించి తప మొనరించితిని. దాని ననుగ్రహింప వేఁడెద" నని, దీనాతిదీనుఁడై నుడివెను. అప్పుడు కేశవుఁడు "బాలకా! దేవతలును దిక్పాలురును, సప్తర్షులను, మున్నగువారి పదవులకన్నిఁటికి నుపరి

భాగంబున నుండు దివ్యపదము నీ కొసంగుదును. ఆ స్థలమును సతతము సప్తర్షులు ప్రదక్షిణముఁ జేయుచుందురు. అయ్యది ధ్రువమండల మనుపేర లోకత్రయ ప్రళయకాలముననైనను నశ్వరముగాక నిలిచియుండును. అట్టి స్థానమును నీవు పొందెదవు. ఆ పదవి నొందుటకు ముందు, నీ జనకుఁడు వనవాస వాంఛారతుఁడై చనఁగా, నీవట ధర్మమార్గమునఁ జాలకాలము రాజ్యమేలుదువు. అట్టియెడ నీ సోదరుఁ డుత్తముఁడు మృగయా వినోదార్థ మడవులకేగి మృతినొందును. ఆతనిని నన్వేషింప నీ పినతల్లియుఁ గానలకేగి, యొక్క కార్చిచ్చునంబడి కడ తేఱును.

ధ్రువా ! నీవు ధరణీమండలమును బాలించునెడ, యజ్ఞస్వరూపుఁడను, యజ్ఞభోక్తనగు నన్ను వివిధాధ్వరములచేఁ బూజింపుము. కొంతకాల మటుల నిహసౌఖ్యముల నొంది మృత్యుసమయమున నన్ను స్మరింపుము. అపుడు నీకు చిరాయువొసంగి, ధ్రువస్థానమునకుఁ బంపెద" నని సరసిజాక్షుఁ డానతిచ్చి గరుడవాహనారూఢుఁడై వైకుంఠమున కేగెను.

అంత ధ్రువుఁడు పంకజాక్షుని స్మరించుచు నిజరాజ్యాభిముఖుఁడయ్యెను. అట్లాతఁడు మార్గమును బట్టి చనుచు "నయ్యో! ఆఱుమాసములు తపము సల్పి యా భగవానుని సందర్శనముఁ జేసికొని వినశ్వరములయిన కామ్యంబులఁ గాంక్షించితిని. కాని దివ్యమగు మోక్షపదవిఁ గోరితినా ? నేనెంత

మూఢమతిని? "ఒక దరిద్రుని రాజాదరించి యేమికావలయునో కోరుకొమ్మ' న 'నొకదిన వెచ్చమిమ్మ' ని యడిగినట్లు" పరమేశ్వరుఁడు నాకుఁ బ్రసన్నుఁడై వరము లర్థింపుమన నీర్ష్య యను శత్రువువలనఁ బ్రాప్తంబైన దుఃఖమును బోఁగొట్టు కొనుటకై యైహికవాంఛలఁ గోరితిని. కానిమ్ము. భగవదేచ్ఛ దాఁటరానిది కద! ఇపుడు వగచినఁ బ్రయోజనమేమి? గడచిన దానికై చింతించుట "జలముపోయిన చెఱువునకుఁ గట్టవేయుట వంటిద"ని తలంచెను.



పండ్రెండవ ప్రకరణము

"ఔరా! ఈమాటలు విశ్వసించుటెట్లు? ఆఱుమాసముల క్రిందట నరణ్యముల కేగిన సుతుఁ డింతవఱకు జీవించి యుండెనా? ఏఘాతుక జంతువున కెఱయయ్యెనో? 'వంశపావనుండైన కుమారుని నడవిపాలుచేసి యాచంద్రతారార్కమైన దుర్యశమునొందు' మని నా లలాటమున విరించి లిఖించి యుండ నాకు శుభమెటులఁ గలుగును? నాధ్రువుఁడు జీవించి యుండెనను నాశ యేకోశమున నాకులేదు. అట్టిచో ధ్రువుఁడు వచ్చుచుండెనని వినుటయా? ఏమో! అంతయు నత్యాశ్చర్యముగనున్నది. "ఓరీ! వార్తాహారీ! నిజముగనీవు ధ్రువునిఁగాంచితివా?"

"మహాప్రభూ! తమపుత్రుని నేనెఱుంగనా? ఆబాలుఁడు మందస్మితవదనుఁడై వడివడిగ మననగరమున కేతెంచుచున్నవాఁడు." అని చారుడు పల్కెను. "ఓరీ! చారుఁడా! ఏబాలకునైననుగాంచి నా తనయుఁడని పొరపడితివేమొ? అట్లైయైయుండవచ్చును. లేకున్న నాకుమారుఁడేడ, వచ్చుటేడ?" నాయనా! ధ్రువా ఎన్నఁడైన నిన్నుఁ గన్నులారఁ గాంచఁ గల్గుదునా? సురుచి మాయావాగురం జిక్కి నాపెన్నిధానమును బాడుజేసితిని. ఘోరపాప మొనరించితిని. నాజీవితమువ్యర్థము. సాటిరాజులు హీనుఁడనినిందించిరి. వారి ననవలసినదేమున్నది. అంతయు నాపాపఫలము. . .ఒకవేళ నాతనయుఁడే యై యుండునా వచ్చునది? ఏమో? ఘోరాంధకారమును బాపుటకు వెన్నెల రాకూడదా? నారదఋషీశ్వరుఁడు 'కొలఁదికాలమున నీకుమారుఁడు హృషీకేశుని మెప్పించి వరములఁబొందిరాగలఁడ'ని నుడివెనుకదా? ఆసర్వజ్ఞుని పలుకులేల వ్యర్థమగును. "ఓరీ! నా పుత్రుని నీ వానవాలు పట్టితివా?

"దేవా! నామనవిని జిత్తగింపుఁడు. నిక్కముగ దేవర పుత్రకుఁడే. సందేహములేదు. ఈయొక్క బాలుఁడు మన పట్టణ పరిసరమునకు వచ్చియుండును. ఈ సేవకుఁడు ప్రభువుల సముఖమున బొరపడి మాటలాడునా?"

అని వార్తావహుఁడు చెప్ప భూపాలుఁడు విశ్వసించి, సంతోష పరవశత్వమున వెలలేని యొక మణిహారము నతనికిఁ

బసదనముగానిచ్చి, తనయుని గాంచు కౌతూహలము డెంద మున నతిశయింప, రథమాయత్తముఁ జేయింప వలయునని సేవకుని కనుమతి యొసఁగి, వార్తావహునిఁ బంపించెను. అక్షణ మున సారథి జవసత్త్వములు కలిగిన హయములఁ బూని అర దముఁ గొనివచ్చెను.

అప్పుడు, మంత్రులు, బంధువులు, పౌరులు, మున్నగు వారలు పరివేష్టించి యుండ, విప్రోత్తములు వేదనాదములు సలుపుచుండ, సమస్తవాద్యములు నింగివగుల మ్రోగుచుండ, నుత్తానపాదభూపతి రథారూఢుఁడై, భార్యలను బుత్రుఁడును శిబికలపై వచ్చుచుండ నగరమును నిర్గమించి, పురోద్యాన సమీపమున కేగి యెదురువచ్చుచున్న ధ్రువుని గాంచెను. తోడనే యుత్తానపాదుఁడు శతాంగమునుడిగ్గి ప్రేమవాహిని పొంగి పొరలుచుండ హరిచరణారవింద సంసేవనమున విగత కల్మషుఁడై, యున్నతవరములఁ గొనివచ్చుచున్న నిజ కుమారునిం గాంచి, డాయఁబోయి హర్షపులకిత గాత్రుఁడై తటాలునఁ గౌఁగిలించి, శిరమునిమిరి చుబుకముంబట్టుకొని మోము ముద్దిడికొనెయెను. ఆ సమయమున రాజెడతెగని యానంద బాష్పములఁ గార్చి ధ్రువుని శిరోజములఁ దడిపెను. అప్పుడా భూకాంతుఁడు "నాయనా! ఎన్నాళ్లకు నా కన్నులఁ బడితివోయి? నారదుఁ డాడినమాటలు విని యెప్పుడు నీవరు దెంచి నాకుఁ బ్రియము గూర్తువాయని తలంచుచుంటిని. నేఁటి

కది లభించినది. నా జన్మము తరించినది. దుఃఖముపశమించి నది. పుత్రకా! నీ పినతల్లి నిన్నాడిన పరుషవచనమునకుఁ దల యొగ్గి, నిన్నాదరింపనైతిని. మిక్కిలి పాపకార్య మొనర్చితిని. తత్ఫలము నేననుభవింతును గాక! జనకుఁడు పాతకుఁ డని నీమది నుంచకుము. దీర్ఘాయుష్మంతుఁడవై చిరయశుఁడవై మను"మని యాశీర్వదించెను.

అప్పుడు ధ్రువుఁడు వినియవినమిత శరీరుఁడై జనకుని యాశీస్సులనంది, తండ్రి పాదముల కడ ఫాలభాగముంచి నమస్కరించెను. తరువాతఁ దల్లులకు నమస్కృతులు గావించి తమ్ముని గాఢాలింగనమునఁ గావించుకొనియెను. పిదప జననీ జనకులఁగాంచి "తలిదండ్రులారా! మీ రొనరించిన పాప మొక్కింతయు లేదు. మీరెట్టి పాపఫలమును బొందరు. మిక్కిలి పుణ్యకార్యమే యొనరించితిరి. నాఁడు పినతల్లి గారా డిన మాటలను మీరు తిరస్కరించి, నా వనగమనమున కనుజ్ఞ నొసంగనిచో, నా కింతటి మేలు కలుగునది కాదు. మీ యాశీ ర్వాదముల ఫలము వలనను, శ్రీ రమణుని పరమ కరుణావ లోకనమున వరములఁబడసివచ్చితిని. పూర్వము జరిగినదానికి వగపుఁజెందకుఁడు." అని పలికి నిజజననింగాంచి "అమ్మా! ఆనాఁడు నీ 'వడవులకేగి లోకపితనర్థింపు' మ'న నట్లేయేగి మన్మనోరథ సిద్ధిఁబడసితిని. ఇన్ని దినములనుండి నాకై దిగులు పడితివా" యని తల్లిం గౌఁగిలించుకొనియెను. సునీతియుఁ దన

యుని బిగ్గఁ కవుఁగిలించుకొని ముద్దాడి, పుత్రప్రేమ పార వశ్యమునఁ గొంతవడి దేహమును మఱచెను.

జలము తానెప్పుడును సమత్వమును బొందునట్లు, విష్ణు భక్తులు సతము సమదర్శులై యుందురు. అందువలననే ధ్రువుఁడు పూర్వము పినతల్లియాడిన మాటలను లెక్కసేయక, భక్తిపూర్వక నమస్కారమునఁ గావించెను. సురుచియుఁ దొల్లింటి చరితమును స్మరింపక "చిరంజీవికమ్మని" యాశీర్వదించెను. పిమ్మట ధ్రువుఁడు ధరణీసురులకు నమస్కరించి, వారి యాశీస్సులను బొంది తక్కిన పౌరులనందఱి నాదరించెను.

అప్పుడు పౌరులు సునీతిం గాంచి "తల్లీ ! నీ పుణ్యావశమునఁ గానలకేగిన సూనుఁడు తీవ్రమైన తపము సల్పి సప్తర్షులొందరాని దివ్యపదము నొంది వచ్చినాఁడు. ఈతఁడు మహాదృష్టవంతుఁడై భూమండలమును బాలింపఁగల సమర్థుఁడు. మీఁదుమిక్కిలి పరమభాగవతోత్తముఁడు. ఆ కమలాక్షుని గొల్చువారు లోకభయంకరమైన మృత్యువును గెల్చి ధన్యులయ్యెదరు. అట్టుననీతనయుఁడును లోకేశునర్థించి చిరంజీవియై వచ్చినాఁడు. ఇదియంతయు నీనోము ఫలము"మన పలుభంగులఁ బ్రశంచిరి.

అంత నుత్తానపాదుఁడు సుతుని గజారూఢుని గావించి, సకలజనసమేతుఁడై, సంతుష్టాంతరంగమునఁ బురాభిముఖుండై చనియెను. రాజమార్గమునంగల పౌరకామినులు కరీంద్రముపై

నెక్కివచ్చుచున్న ధ్రువునిఁ గనుఁగొని దివ్యసుమరాజములను, సువర్ణాక్షతలను జల్లి, హేమపాత్రంబులఁ గర్పూరహారతు లొసంగిరి. ధ్రువకుమారుఁడట్లు బంధుమిత్రామాత్య పౌరజన పరివృతుఁడై సర్వాలంకారశోభితంబగు నగరమును నిర్గమించి, స్వర్గముం బ్రవేశించు సురరాజుకైవడి నిజ సౌధమున కేగి, సంతోషముగఁ గాలము గడుపుచుండెను.

పదమూఁడవ ప్రకరణము

ఒకనాఁడుత్తానపాదమహారాజేకతమ్మునఁ గూరుచుండి, మంత్రిని రావించి యాతనితో "సచివా! నాకెంతకాలము నుండియో యటవులకేగి మునివృత్తిఁబూని యా లోకేశు నారాధించు కోరిక కలదు. ఇంతకాలము నుండియు రాజ్యభారము నాపైఁ బడుటవలన నావాంఛితము తీరకపోయినది. ఇపుడు రాజ్యపాలనమన్న నాకు విసువు జనించుచున్నది. వృద్ధుఁడనైతిని. జవసత్త్వము లుడిగినవి. బుద్ధిమాంద్యము సంభవించినది. ఇంక ధరణీపాలనముఁ గావింపనేరను. నాతనయుని ప్రభావమెల్లరకుఁ దెలిసియేయున్నదికదా? ఆతఁడిపుడు ప్రజానురంజకుఁడై, నవయౌవన పరిపూర్ణుఁడై, రాజ్యపాలనాదక్షుండై యున్నవాఁడు. అట్టివానికిఁ బట్టముఁగట్టి వానప్రస్థాశ్రమమున జీవితశేషముగడుపుట మేలగుఁగదా! కావున ధ్రువుని పట్టాభి

షేక మహోత్సవము సత్వరముగ జరుగుటకై తగినయేర్పా టులు గావింపు” మనియెను.

మంత్రి యందులకు సమ్మతించి, “భూపాలా! దేవర యభిమతాను సారముగ ‘శుభస్య శీఘ్రమ్మ’ నట్లు ధ్రువ రాజ్యాభిషేకము వైశంబ జరుపవలయును. ఏలయన ధ్రువ కుమారుఁడు, వివిధరాజనీతివిదుఁడై, సకలకలాప్రవీణుఁడై చతురమతియై, భక్తకులాగ్రణియై, యున్నవాఁడు. ఇన్ని లక్షణ ములుగలిగి, పరిపూర్ణయౌవనవిలాసుఁడైన రాకుమారుని రాజ్యలక్ష్మీలలామ శీఘ్రముగ వరింప నువ్విళ్లూరుచుండును. కావున ధ్రువపట్టాభిషేకము నిప్పుడే నిర్వర్తించుటకు సుము హూర్తము నేర్పాటు చేయుదము. తత్పట్టాభిషేకోత్సవముఁ గన్నులార నెప్పుడు గాంతుమాయని పౌరులును మిగుల నుత్సాహములతో నెదురు చూచుచున్నవారలు” అని పలికి రాజాజ్ఞనొంది, రాజపురోహితుని రావించి, యొక్క శుభ ముహూర్తమును బెట్టించి, యాసమాచారము రాజ్యమంతటను జాటఁబంచెను.

ఆ ముదలవిని పౌరులెల్లరును మిక్కిలి మోదమంది తమతమ సౌధముల నతివైభవముగ నలంకరించుకొనిరి. అప్పు డా పట్టణ సౌందర్య మేమని చెప్పవచ్చును! పెద్దపెద్ద మేడల గోడలు బంగరుపూఁత పూయఁబడి ధగధగ మెఱయుచుం డెను. అచ్చటచ్చటం గల దేవాలయ గోపురములు ముత్యాల

తోరణములచేఁ బ్రకాశించుచుండెను. నల్గడలఁ గల కోట బురుజులు రంభాస్తంభములచే నలంకరింపఁబడి రాజిల్లుచుండెను. ప్రతి గృహప్రాంగణమును శుభసూచకములగు రంగవల్లులచే రాణించుచుండెను. వేయేల, ప్రతి గృహమును పెండ్లియిల్లువలెఁ గళకళలాడుచుండెను.

ఆదినమే ధ్రువుని రాజ్యాభిషేకము. శుభముహూర్త మాసన్నమగుడు వృద్ధరాజు ధ్రువరాకుమారుని రథాధిరోహుని గావించి, బయలుదేర పురోహితులును, బ్రాహ్మణ బృందములును వేదపూర్వకాశీస్సులు సేయుచు, ముందు నడచుచుండిరి. గాయకులు మనోహరముగ గాన మొనరించుచుండిరి. నర్తకీమణులు మిక్కిలి నేర్పుతో నాట్యములు సలుపుచుండిరి. పలువిధములగు మంగళతూర్యములు సెలంగుచుండెను. అపుడు వారెల్లరును గడుంగడు నుత్సాహముతో నూరేగిరి. అట్లూరేగి, కొంతవడికి సభాస్థానమున కేతెంచిరి. అచట, నరపాలుఁడు, నవరత్నద్యుతులచే వెలుఁగొందు సింహాసనముపైఁ గుమారుని గూర్చుండఁజేసి మణిశోభిత సువర్ణకిరీటమును శిరమునసుంచి దీవించెను. వైదిక బ్రాహ్మణులు మంత్రోక్తుల నాశీర్వదించి, యక్షతలుచల్లిరి. పురోహితులు విధ్యుక్తముగ దీవించి, ధ్రువుని శిరమున సేసలిడిరి. ఆ జనార్ణవమునుండి, యప్పుడొక్కమాఱుగ జయజయ నాదతరంగములు లేచి యుప్పొంగెను. వివిధవాద్యము లొక్కపరి మ్రోసెను. గాయ

కులు మంగళగీతములఁ బాడిరి. కామినీమణులు కర్పూరహారతు లొసంగి, ధ్రువునిపైఁ బుష్పములనుజల్లిరి. దేవతలీ శుభకార్యమున కానందించి పుష్పవృష్టి గురియించిరి.

అట్లు కుమారుని రాజ్యాభిషేకునిగా నొనరించి, కొంత కాలమున కుత్తానపానుఁ డాత్మగతిఁ జెంద విపినముల కేగెను.

పదునాల్గవ ప్రకరణము

ధ్రువుఁడు ప్రజానురంజకుఁడై ధర్మమార్గమున రాజ్యమును బాలింపుచుఁ గొన్నిదినంబులకు శింశుమార ప్రజాపతి కుమార్తెయగు 'భ్రమి' యను పూఁబోఁడిని బరిణయమయ్యెను. కొంతకాలమునకు ధ్రువుఁ డా కాంతవలన 'కల్పుఁడు వత్సలుఁ' డను కుమారులఁ గనియెను. పదంపడి ధ్రువుఁడు వాయుపుత్రియైన 'యిల' యను లలనను బెండిలియాడి యామెవలన నుత్కలుఁడను పుత్రుని, యొక సుందరరూపిణియగు పుత్రికను గనెను.

ధ్రువభూపాలుఁ డటు భార్యాపుత్రులతోడను, తమ్ముండగు నుత్తమునితోడను, తల్లులతోడను సుఖముగఁ గాలక్షేపము సేయుచుండ నొకనాఁడుత్తముఁడు హిమవంత ప్రాంత కాంతారసీమకు వేటకై యేగి, యకారణ కలహమున యక్ష

రాజుతోఁ బోరాడి హతుఁడయ్యెను. అచ్చటి హతశేష సైనికు లేతెంచి యావృత్తాంతమును ధ్రువభూపతికిని, సురుచికిని తెలియఁజేసిరి. సురుచి యావార్త నాలించి పుత్రశోకమునఁ గుందుచు, తనయుని మృతకళేబరమైనను గాంచు నాసతోఁ దత్క్షణము బయలుదేరి, వనములంబడి పోవుచుండెను. ధ్రువునకీ విషయము మిగుల విషాదమును గలిగించెను. మంత్రిని రావించి యక్షరాజునకుఁ దగిన ప్రతీకారము సేయవలెనని చెప్పెను.

సురుచి యట్టుల దుర్గమారణ్యమున జనుచుండ గహన దహనుఁడు చెలరేగి, యామె పోవు మార్గమును జుట్టుముట్టి దహింపఁగడఁగెను. అట్టియెడ సురుచి మిపులఁ బరితపించి చేయునదిలేక పాపమా కార్చిచ్చునంబడి యకాలభీకర మృత్యుముఖంబునఁ బడియెను.

సురిచి కానలఁబడిపోయి, చిచ్చునఁబడి చచ్చిన విషయము గూడ ధ్రువునకుఁ దెలియవచ్చెను. అంత నాఁతడు మాతృభాతృ మరణములకు శోకవ్యాకులచిత్తుఁడై, యుత్తముని జంపిన యక్షులవలనఁగదా యింత కలిగినదని తలంచి, వారల గర్వమడంప నపారపరివారపరివృతుఁడై జయశీలమగు రథము నెక్కి యుత్తరాభిముఖుండై చనియెను.

ఆ సేనాసమూహము మహాసంరంభమున హిమవద్గిరికిం జని, యచట భూతగణసేవితంబును, గుహ్యాకసంకులంబును

నగు నలకాపురింగాంచెను. ధ్రువుఁడచ్చట సైన్యములనాపి, కోపోద్దీపితచిత్తుఁడై, సకలదిశలును బిక్కటిల్లునట్లు శంఖమును బూరించెను. ఆ బెడిదమగు శంఖధ్వని విని యక్షకామినులు భయంకరచిత్తలైరి. అప్పుడు యక్షయోధు లాయుధహస్తులై విరోధియెవ్వఁడో తమపై దండెత్తి వచ్చెనని తలంచి, యొక్కుపెట్టునఁ గదలివచ్చి, శీతనగ ప్రాంతమున ధ్రువభూపతి సేనా వారము నవలోకించి, వారితో యుద్ధమొనర్పఁ దలపడిరి.

అట్లెదిరించిన యక్షసైన్యముల ధ్రువుఁడు తనశస్త్రకలా నైపుణ్యము మెఱయ నిశితశరములేసి మూర్ఛనొందఁజేసెను. కొంతవడికి వారలు మూర్ఛదేరి దండతాడిత దుష్టభుజంగకోటివోలె భయంకరులై గదా, కర, క్షురిక, పట్టిస, తోమర, శూలాద్యాయుధములచే సారథియుక్తముగ ధ్రువుని నొవ్వఁజేసిరి. అందుల కావంతయు ధ్రువుఁడు చలింపక, శత్రుభయంకర కార్ముకమును దాల్చి వాడిబాణపరంపరల ఝుంఝానిలుఁడు మేఘపటలి, బాఱదోలురీతి వైరివీరుల బాఱఁదోలెను. అంతతో నూరకుండక మఱికొన్ని నిశితశిలీముఖములేసి విరోధినాయకుల కాయములు గాయపడఁజేసి కంచుకములఁ దెగఁగొట్టెను. అప్పుడెందఱో వైరివీరులు మృతినొందిరి. చావఁగా మిగిలినవారు ధ్రువుని శస్త్రాగ్నికోర్వఁజాలక సమరవిముఖులై చనిరి.

అట్లేగిన కుబేరానుచరు లొక్కచోఁ జేరి, ధ్రువున కెదురుగాఁ జని కదన మొనర్పఁ జాలమని నిశ్చయించిరి, మాయాసమరమును సలుపఁ దీర్మానించిరి. ధ్రువుం డది గ్రహించి తన రథము వైరిపురమునకుఁ బోనిమ్మని సారథితోఁ జెప్పెను. ఆతఁ డట్లే యొనరింప నగరము కానరాక మాయమయ్యెను. తోడనే నలుగడలందును సుడిగాలివేచి రజఃపటలంబులు దోచెను. ఆ ధూళి చెలరేగి యాకాశమును గప్పివైచి మార్గావరోధమును గల్పించెను. అప్పు డాకసమున కారుమేఘములు గ్రమ్ముకొని భయంకర గర్జనలు సలుపుచు గాలివర్షమును గురియం జేయఁగడంగెను. ఆ వర్షమునుండి దుర్గంధయుతములైన మస్తిష్కపురీష మూత్రములు కొండలవలెఁ దండోపతండములుగాఁ బడఁజొచ్చెను.

ఆవిచిత్ర సంఘటనమారసి ధ్రువుఁ డాశ్చర్యమగ్నుఁడై యేమియుఁ దోఁచక నిటునటు చూచుచుండెను. సమయమున మహర్షులు గొందఱే తెంచి, "ఓయీ! ధ్రువుఁడా! ఇవన్నియు రాక్షస మాయాకృత్యములు వానిని హరింప నారాయణుండే సమర్థుండు. కావున నారాయణాస్త్రమీయెడఁ బ్రయోగింపుము. సూర్యోదయమునఁ జీకటివోలె వారి మాయలన్నియును బటాపంచలగు"నని నుడివి చనిరి. ధ్రువుం డంత నత్యంతానంద మొంది, మనమున లక్ష్మీకాంతుని స్మరించి, నారాయణాస్త్రమును బ్రయోగించెను. తోడనే గుహ్యక మాయాంధ

కార మంతయు, సమసిపోయెను. అమ్మహాస్త్రమునుండి దుర్వారనిశిత శిలీముఖంబు లే తెంచి, పుంఖానుపుంఖములుగ నడవియందుఁ జొచ్చు శిఖిసంఘాతమును బోలి, విపక్షవర్గముల జీల్చివై చెను. అపుడు విరోధులెందఱో కొండల పిండులవలె నందందుఁ గూలిరి.

ఆమహాబీభత్సమును జూచి యాత్మసంయమనము సిద్ధించిన ధ్రువుని చిత్తము త్తలపడఁ జొచ్చెను. ప్రశాంతరమణీయమై సత్త్వగుణసంశోభితమై దేవదేవుని దివ్యదర్శనమున సుస్థిరవికాసము నొందిన యాతని హృదయాబ్జ ముదారభావ బంధురమయ్యెను. అప్పు డాతఁడు తన మనమున "అయ్యో! కేవల తాత్కాలిక కోపవిజృంభణమునఁ జేసి, యెట్టి ప్రాణిహింస నొనరించితి. ఈ కిల్బిషమునుండి నేనెట్లు విముక్తి నొందుదు"నని పశ్చాత్తాపపడుచుండ స్వాయంభువుఁడు మౌనిబృందారక సమేతుఁడై యచ్చటి కరుదెంచి మనుమని గని యిట్టులనియె.

"నాయనా! నీ సోదరుఁడు గతించినందులకై యిన్ని యక్షులమూకలను జంపితివి. ఇంక రోషముడుగుము. మన మనుకులమున కింతటి దారుణసంగ్రామ కార్యము దగదు. అదియునుఁగాక దేహాభిమానమున భూతహింస యొనర్చుట భక్తుఁడవగు నీబోట్లకుం దగదు. సర్వప్రాణులయందును సమత్వమున వర్తింపనివారు పరమేశ్వరుని బొందనేరరు. సృష్టిస్థితి

లయములకు నారాయణుఁడే కారణుఁడై యుండ నీ భ్రాతృ మరణమునకు ధనదానుచరులా కారణులు? ఇదియంతయు నొకపరి జ్ఞాననేత్రమున గాంచుము. వారి పూర్వకృత కర్మాను సరణి నిందఱు యక్షులు నీచే హతులైరి. నీవు జంపినదియుఁ గాదు. మించినదాని కింతగ జింతింప నవసరము లేదు. సర్వా పదలకుఁ గారణమైన కోపమునువీడి యక్షవధోద్యోగమును మానుము. ఈవఱకొనరించిన యపచారమునకై పరమేశ్వ రుని వేఁడికొనుము. గుహ్యకనికాయముల సంహారించుటవలన వారికధినాథుఁడైన కుబేరున కపకార మొనరించితివి. నీవాతనిఁ బ్రసన్నునిగఁ జేసికొనుము.''

ఈరీతి వచియించి ధ్రువునిచేఁ బూజితుఁడై దేవఋషు లతోఁగూడుకొని స్వాయంభువమనువు వెడలిపోయెను. ధ్రువుఁ డప్పుడు యక్షచారణ సిద్ధవిద్యాధరాది జనసేవితుఁడై యున్న ధనదుని కడకేగి, తన యపచారమును మన్నింపుమని వేఁడెను. అందులకు రాజరాజెంతయు సంతసించి, ''ధ్రువా! నీ తాత యుపదేశించినటులు యక్షులను నీవు సంహరింప లేదు. నీసోద రుఁడును వారిచేఁ జావలేదు. కాలచోదితులై వారలే, లయము నొందిరి. దీనికై కుందకుము. అనంతామేయ శక్తియుక్తుం డైన హరిని గొలువుము. నీకు మేలొదవును. చిరంజీవివై మను'' మని మనువు మనుమని యాశీర్వదించి నిజసేవకులతోఁ దిరోహితుండయ్యెను. అంత ధ్రువుఁడు తనసేనలఁ గైకొని యాత్మపురమున కేగెను.

పదునైదవ ప్రకరణము

ధ్రువుఁడు రాజపాలనముఁ జేయునెడ నెన్నియో జన్నములు సలిపి యజ్ఞవిభుండైన పుండరీకాక్షునకుఁ దృప్తిగలిగించెను. అటుల సర్వవిధ సవనము లొనరించుచు, ధర్మసేతు రక్షకుఁడై, యిరువదియాఱువేల వత్సరములు నాకరాజ్యము వోలె నా భాగవతోత్తముఁడు స్వీయరాజ్యమును బాలించెను. పిమ్మట నతఁడు ధరణీపాలన వాంఛవీడి, బంధుమిత్రపుత్ర విత్త వనితాదు లశాశ్వతములని భావించి, విరక్తుఁడై యొక దివ్య సుముహూర్తమున గొప్ప వేడుకతోఁ దన జ్యేష్ఠపుత్రునకుఁ బట్టముఁ గట్టి, శాంతి జీవితమును గడుప విపినసీమలకు వెడలెను.

అట స్థూలదేహమును మఱచి కూర్చుండియుండెను. అపుడు దశదిశలు కోటిసూర్యప్రకాశమువోలె వెలుఁగొందుచు నంతరిక్షమునుండి యొక దేవవిమాన మరుదేర. ధ్రువుఁడు కనులువిచ్చి యందుఁగల విష్ణుకింకరులఁ గాంచి సంభ్రమంబున లేచి, వినతులొనరించెను. ధ్రువుని వినయభావమునకును, విష్ణు పాదారవిందార్పిత చిత్తమునకును, విష్ణుదూతలు ప్రీతియుక్తులై "ధ్రువభూనాథా! నీవై దేండ్ల వయసునఁ దపమాచరించి ఖగ వాహనుని మెప్పించితివి. అది కారణముగ నా దేవదేవుఁడు వాత్సల్య చిత్తుఁడై నిన్ను వైకుంఠమునకుఁ గొనితెమ్మని మమ్ములఁ బుత్తెంచె. సూర్యచంద్రాది నక్షత్రగణంబు లేపదంబును నిరంతముఁ బ్రదక్షిణముఁ జేయుచుండునో యట్టిపదము

నొందుటకై యీవిమానమధిరోహింపుము. కైకొనిపోయెద" మని వారు పల్కిరి.

అది విని ధ్రువుం డత్యంతాహ్లాద హృదయుండై విమానమునకుఁ బ్రదక్షిణముఁ గావించి, విష్ణుకింకరులకు వందనం బాచరించి, విమానాధిరోహణముఁ గావించెను. అపుడు ధ్రువుఁడు తన మనమున "అయ్యో! దీనయైన నా జననిని దిగనాడి త్రివిష్టపంబున కే నొక్కరుండ నేగుచుంటినే" యని చింతించెను. అయ్యది మధుసూదను భటులు గ్రహించి తమ అగ్రభాగమున విమానారూఢయై వినువీధిఁ జనుచున్న సునీతిని జూపింప ధ్రువుఁడు సంతసించెను. అటుల మాతృసమేతముగ నతుల విలాస విమానారూఢుండై, యౌత్తానపాది వైకుంఠమున కేగి యావనజనాభుని సెలవుగైకొని సకల మండలముల నిర్గమించి యావలనున్న ధ్రువపదమును జేరెను. అపుడు సురదుందుభులు మ్రోగెను. పుష్పవృష్టిగురిసెను. గంధర్వులు గాన మొనరించిరి. దేవవేశ్యలు నాట్య మొనరించిరి.

హరిసేవాపరాయణులకును, బరిశుద్ధాత్ములకును, సర్వభూతసమవర్తనులకును, జేరననువై త్రిలోకముల నిజకాంతిచేఁ బ్రకాశింపఁ జేయుచున్న హరిపదమును జేరి, ధ్రువుఁడు సకలలోకచూడామణియై రాజిల్లుచుండెను. నారదుఁ డీ దివ్యకథా గీతమును సఖిలలోకముల గాన మొనర్చెను. నేటికి నా భాగవత శిఖామణి నుత్తర దిశను నక్షత్రరూపమున గాంచుచునే యుందుము. ఈ పరమపురుషుని కథఁ జదివినను, వినినను, ఇడుములు దొలఁగి భగవద్భక్తి యలవడి పరమపదములభించును.

సమాప్తము.